

ההתפתחויות הכלכליות בחודשים האחרונים 134

מאי עד אוגוסט 2012

**בנק ישראל
חטיבת המחקר**

ירושלים, תשרי התשע"ג • אוקטובר 2012

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.

הרופה לצטט רשאי לעשות כן בתנאי שיציין את המקור.

מס' קטלוגי : 601700
דפוס איילון, ירושלים

חלק א': סקירת ההתפתחויות השוטפות מאי עד אוגוסט 2012

של יעד האינפלציה. ההאטה בפעילות התבטאה גם במדד האקלים, שהראה כי המשק נמצא בסביבת צמיחה נמוכה ומתמתנת.

ההאטה בפעילות הכלכלית של המשק נובעת מהיחלשות בקצב הגידול של הביקושים, זאת על רקע ההאטה בפעילות בעולם. מדדי הייצור התעשייתי ומדדי היצוא, המושפעים יותר מהביקושים בעולם, מצביעים על האטה. לעומת זאת, מדדי פדיון הסחורות והשירותים – המושפעים יותר מהביקושים המקומיים – המשיכו לגדול, אם כי בקצב מתון מאשר בעבר. יש לציין כי ההאטה מגיעה בתקופה שבה המשק נהנה מרמת פעילות גבוהה בהשוואה היסטורית.

המדיניות המוניטרית של בנק ישראל הגיבה להמשך הפעילות המתונה באופן מדוד, על ידי הורדת ריבית יולי ב-0.25 אחוזים; זאת על רקע רמת הריבית הנמוכה שהמשק נמצא בה. לכך התווספו ארבעה גורמים: 1. היחלשות שער החליפין, שסייעה למשק הישראלי להתמודד עם ההאטה, 2. הציפיות לאינפלציה לשנה קדימה, שהיו בסביבות מרכז תחום היעד, 3. אי הוודאות לגבי המדיניות הפיסקלית בתחילת התקופה הנסקרת, שהגבילה את מרחב התמרון של המדיניות המוניטרית, ו-4. החשש מהמשך העלייה במחירי הדירות.

ההערכה לגבי הכנסות המדינה ממסים, שעליה נבנה תקציב הממשלה, התבססה על קצב צמיחה גבוה מהקצב בפועל, ובהתאם לכך נוצר גירעון ממשלתי גבוה מהצפוי. הגירעון המקומי ללא מתן אשראי (בחודשים ינואר–אוגוסט) הסתכם בכ-13.7 מיליארדי ש"ח, לעומת גירעון צפוי של 8.8 מיליארדי ש"ח. על פי הערכות, הגירעון עד סוף השנה צפוי להסתכם בכ-4 אחוזי תוצר. איור 1 מציג את התוואי החזוי של ההכנסות המקומיות ללא אשראי של הממשלה לעומת ההכנסות בפועל. מהאיור עולה כי ברוב חודשי השנה הכנסות הממשלה היו נמוכות מהתחזית, אם כי הסטייה הייתה נמוכה, וכי חלק ניכר מההפתעה בגירעון נבע מהכנסות נמוכות מהתוואי בחודש מרס.

- הפעילות הכלכלית בתקופה הנסקרת המשיכה להתקדם בקצב מתון.
- המדיניות המוניטרית של בנק ישראל הגיבה להמשך ההאטה באופן מדוד, על ידי הורדת ריבית יולי ב-0.25 אחוזים.
- לקראת סוף התקופה החליטה ממשלת ישראל להרחיב את יעד הגירעון הממשלתי ל-3 אחוזים, ובמקביל להעלות מיסים, על מנת להתמודד עם גירעון גבוה מהצפוי.
- הסביבה העולמית אופיינה בסיכון להתפרצות משבר באירופה, בעקבות משבר החובות שם.
- על פי הערכות בנק ישראל, מחירי הדירות תואמים את רמת הביקוש, את ההיצע ואת הריבית במשק. עם זאת יש לציין כי נתונים על אודות היקף המשכנתאות הצביעו על חזרת הקונים לשוק הדיור, ונתון זה לכשעצמו עשוי לייצר ציפיות להמשך עליית מחירים. אם ציפיות אלה יתממשו, עלולה להתפתח בועת מחירים בשוק הדיור.
- רמת הפעילות הגבוהה, ועמה רמת האבטלה הנמוכה, עשויות לסייע למשק במידה שיפרוץ משבר באירופה.
- שער החליפין הריאלי של המשק נמצא בפיחות מתמשך מאז 2011, לנוכח היציאה של משקיעים זרים מהשוק המקומי ולנוכח הגידול בגירעון המסחרי.

הפעילות והמדיניות

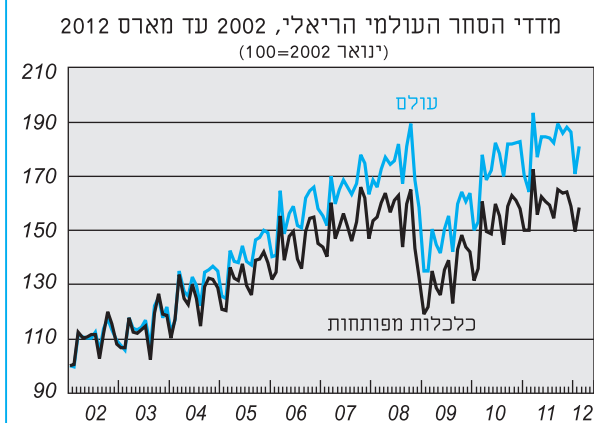
הפעילות הכלכלית בתקופה הנסקרת המשיכה להתקדם בקצב מתון. קצב הצמיחה ברביע השני של 2012 עמד על 3.4 אחוזים, נמוך מקצב הצמיחה ארוך הטווח של המשק וקרוב לקצב העולה בקנה אחד עם ההערכות של בנק ישראל ל-2012 (התחזית הייתה לצמיחה בקצב של 3.1 אחוזים, וקצב הצמיחה הממוצע מתחילת השנה עומד על 3.24 אחוזים). מדדי היצוא והייצור התעשייתי, כמו גם מדדי פעילות נוספים, המשיכו לדשדש סביב אותה רמה שבה הם נמצאים בשנה האחרונה. קצב האינפלציה ב-12 החודשים האחרונים המשיך לרדת במהלך התקופה הנסקרת – כחלק ממגמת ירידה מתמשכת בשנה האחרונה – ובסופה הוא הגיע לאחוז אחד בשנה, כלומר קרוב לסף התחתון

הממשלה ואת התשואות על אגרות החוב הממשלתיות. למרות זאת השוק הגיב בהורדת התשואות על אגרות החוב הממשלתיות, בעיקר באפיק השקלי. התפתחות זו מבטאת כנראה אמון של ציבור המשקיעים במהלך הכולל של הממשלה, כלומר בעובדה שהממשלה פעלה באופן אקטיבי, ומבטא מועד, על מנת להתמודד עם הגירעון באמצעות הגדלת יעד הגירעון והגדלת ההכנסות ממסים².

הסביבה העולמית והשלכותיה על המשק

הקיפאון בפעילות הריאלית העולמית המשיך והעמיק בתקופה הנסקרת. הסחר העולמי הריאלי נותר קפוא באותה רמה שבה הוא נמצא ברביע הראשון של 2011 (איור 2). התוצר בארה"ב צמח ברביע השני של 2012 בקצב נמוך של כ-1.7 אחוזים. האבטלה שם ירדה אמנם מרמות השיא של 2009, אך זה כמה חודשים היא ניצבת על רמה גבוהה יחסית של 8 אחוזים. התוצר בגוש היורו התכווץ ברביע השני של 2012 ב-0.7 אחוזים, והאבטלה שם הגיעה לשיא של 11.3 אחוזים (איור 3). המשבר בגוש היורו מתרחב למשקים נוספים. הכלכלה הגרמנית אמנם צמחה ברביע השני, אך היא צמחה בקצב איטי (0.3 אחוזים לעומת 0.5 אחוזים ברביע הראשון), ולקראת סוף התקופה הנסקרת הורידה סוכנות מודייס את תחזית הדירוג של גרמניה (כמו גם את זו של הולנד ושל

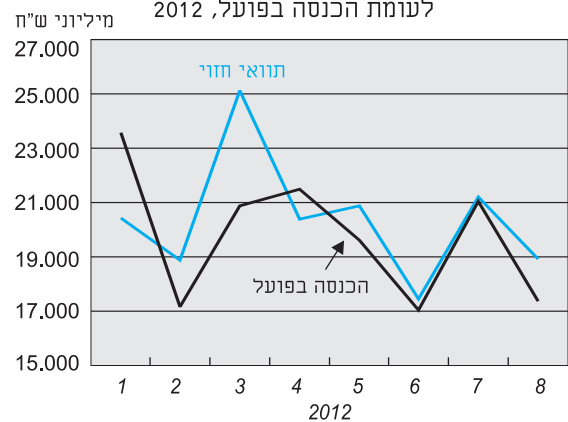
איור 2-'

² יש לציין שמאוחר יותר בתקופה הנסקרת התשואות על האג"ח עלו בחזרה, כנראה על רקע התגברות המתוחות הגיאופוליטיות באזור.

איור 1-'

ההכנסות המקומיות ללא אשראי, תוואי חזוי לעומת הכנסה בפועל, 2012

במהלך התקופה הנסקרת ממשלת ישראל אישרה חבילת צעדים שנועדו להתמודד עם ההתפתחויות. הגירעון הגבוה מהצפוי, שנוצר על רקע ההיחלשות העולמית ועל רקע הציפיות למשבר, הציב בפני מקבלי ההחלטות דילמה: אם יחליטו להתמודד עם הגירעון על ידי צמצום פיסקלי (או הטלת מיסים שעלולים להקטין את הצריכה הפרטית), הדבר עלול להקטין את הביקושים ולהחריף את המיתון שבפתח. מאידך גיסא, אם יחליטו להתמודד עם התמתנות הפעילות ועם המשבר שבפתח על ידי הרחבת הגירעון בתקופה שבה מדינות רבות בעולם מתמודדות עם חדלות פירעון, הדבר עלול לטמון בחובו עלויות וסיכונים. לקראת סוף התקופה הנסקרת קיבלה ממשלת ישראל החלטה המתחשבת בשני ההיבטים: יעד הגירעון הממשלתי הוגדל ל-3 אחוזים, ובמקביל הועלה באחוז שיעור המע"מ, הועלה באחוז מס ההכנסה על עבודה על הכנסות חודשיות מעל 14,000 ש"ח, שונו מדרגות המס, והוחלט על קיצוץ רוחבי בהוצאות כדי לממן את הגדלת ההוצאות בסעיפים שונים, בהתאם להחלטות הממשלה¹. החלטות אלו צפויות להגדיל את הכנסות הממשלה ממיסים ולתרום להקטנת הגירעון.

האינדיקטורים משוק ההון הצביעו על כך שהמשקיעים נותנים אמון בצעדי הממשלה. הגדלת הגירעון של הממשלה אמורה הייתה, לכשעצמה, להגדיל את פרמיית הסיכון של

¹ הכוונה להוצאות חריגות כגון טיפול במסתננים, כיבוי שריפות ועוד.

ובא: הקמת קרן לעידוד הצמיחה באירופה, הקמת פיקוח בנקאי כלל אירופי – כצעד ראשון לפיקוח פיסקלי כלל אירופי, סיוע לבנקים בספרד והקמת מנגנונים חדשים לרכישת אג"ח ממשלתי. ואולם לא זו בלבד שקיים ספק לגבי יכולתם של המנהיגים ליישם את הצעדים, אלא שייתכן כי צעדים אלו ננקטו מאוחר מדי. הספקנות השוררת בשוק לגבי האפקטיביות של הצעדים באה לידי ביטוי בתשואות על אגרות החוב לעשר שנים בספרד ובאיטליה, שנותרו ברמות גבוהות³.

בנוסף לכלים הקונקרטיים להתמודדות עם המשבר ביצעו מנהיגי המערב מספר הרחבות מוניטריות על מנת להאיץ את הפעילות. נראה כי באירופה ובארה"ב הרחבות אלה אמנם השוו משבר פיננסי נוסף בשלב זה, אך לעת עתה הן לא הצליחו להפיח רוח חיים בפעילות הריאלית המדשדשת, וארגון ה-IMF פרסם ביולי עדכון כלפי מטה של תחזית הצמיחה ל-2012 ול-2013.

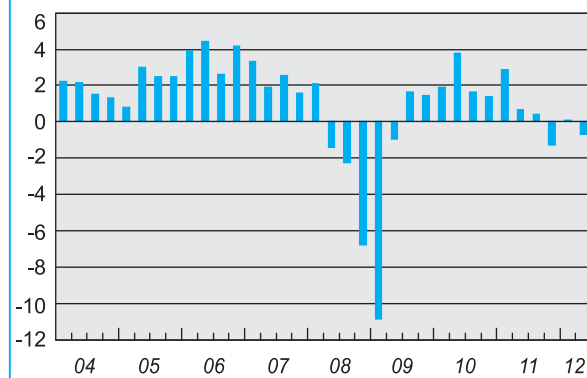
בין מנהיגי העולם קיים כנראה קונצנזוס לגבי האופן שבו יש להשתמש בכלים המוניטריים כדי להתמודד עם המשבר, אך הם עדיין חלוקים ביניהם לגבי אופן השימוש בכלים הפיסקליים. בפרט, אין תשובה חד משמעית לשאלה אם לנקוט מדיניות פיסקלית מרסנת על מנת להתמודד עם העלויות והסיכונים שטומנים בחובם הגירעונות התופחים, או לחילופין לנקוט מדיניות פיסקלית מרחיבה על מנת להתמודד עם המיתון הכלכלי⁴. המחלוקת באה לידי ביטוי באופן הפעולה של מנהיגי העולם. בארה"ב ניתן משקל רב יותר לעלויות ולסיכונים של מיתון כלכלי, ונקטה מדיניות פיסקלית מרחיבה אף כי מדובר בשיעורי גירעון שאינם בני קיימא. באירופה לעומת זאת ננקטה מדיניות פיסקלית מצמצמת, כלומר ניתן משקל רב יותר לסיכונים הכרוכים בהגדלת החובות. יכול להיות שההבדל באופן הטיפול במצוקה הכלכלית נובע מההבדל במאפייני

³ התשואות על אגרות החוב לשנתיים ירדו במהלך ספטמבר בחדות, לאחר הבטחה של הנגיד האירופי שה-ECB יעשה כל שיידוש על מנת לשמור על אחדות הגוש.

⁴ לתיאור רחב יותר של המחלוקת ראו: Frankel, Jeffrey, "The First World's Fiscal Follies", Project Syndicate, published Jul. 18, 2012. <http://www.project-syndicate.org/commentary/the-first-world-s-fiscal-follies>.

איור א'-3

התוצר המקומי הגולמי הריאלי בגוש האירו
2004 עד יוני 2012
(אחוז השינוי הרבעוני במונחים שנתיים מנוכה עונתיות)

לוקסמבורג) מיציבה לשלילית. הריבית בבנק המרכזי האירופי, שירדה לשפל של 0.75 אחוזים, לא הצליחה עדיין להמריץ את הביקושים. המדינות המתפתחות הציגו גם הן שיעורי צמיחה נמוכים מאלו של הטווח הארוך. ברביע השני של 2012 חלה האטה בצמיחה בסין, ולראשונה מאז משבר האשראי ב-2008 הורדה שם הריבית. בברזיל התפרסמו נתוני מקרו מאכזבים שהצביעו על התכווצות הייצור התעשייתי, ובתי ההשקעות צופים צמיחה מתונה של 2 אחוזים בלבד.

הסביבה העולמית בתקופה הנסקרת אופיינה בסיכון להתפרצות משבר באירופה, בעקבות משבר החובות של מספר מדינות בגוש היורו ובעקבות השלכותיו על שאר הגוש ועל שאר העולם. בתקופה הנסקרת חלו מספר התרחשויות בהקשר זה: בתחילת התקופה הנסקרת, ולאחר חתימת הסדר חוב מבוקר עם נושיה, התקשתה יוון להקים ממשלה, וגברו החששות לעזיבתה את גוש היורו. בהמשך התקופה השתפר מצבה של יוון, והיא אף קיבלה חבילת חילוץ ראשונה. לקראת סוף התקופה שוב גברו החששות לעזיבתה של יוון, וזאת מפני שהיא לא עמדה בתנאים שהציב האיחוד האירופי. חששות אחרים התעוררו בתחילת התקופה והתממשו במהלכה, כאשר ספרד – הכלכלה הרביעית בגודלה בגוש היורו – ביקשה בחודש יוני סיוע מהמגזר הבנקאי.

במהלך התקופה הנסקרת יצאו מנהיגי אירופה במספר הודעות על צעדים שנועדו להתמודד עם המשבר הממשמש

הפעילות במשק

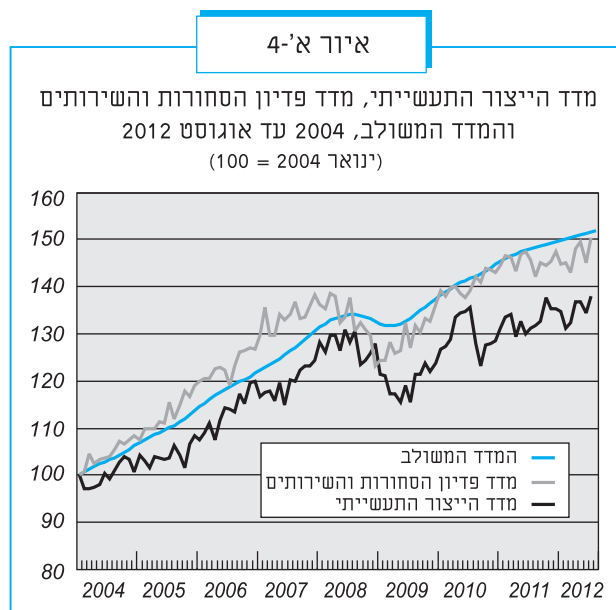
ברביע השני של השנה נרשם שיעור צמיחה של 3.4 אחוזים בתנ"ג, דומה לקצב הצמיחה בשלושת הרבעים הקודמים (3.1, 3.1 ו-2.8 אחוזים, בהתאמה). מצד אחד הצמיחה שיקפה התרחבות מהירה ביצוא (30.6 אחוזים), בצריכה הפרטית (3.9 אחוזים), ובצריכה הציבורית (2.1 אחוזים), תוך ייסוף ריאלי של 2.5 אחוזים. מצד שני הנתונים מצביעים על כך שאחרי שנתיים של התרחבות מואצת בהשקעות, ברביע הראשון של 2012 חלה התמתנות בצמיחת ההשקעה בנכסים קבועים, והיא אף הפכה להתכווצות ברביע השני (1.2 אחוזים) – התפתחות זו מעידה כנראה על חששות של הפירמות ממפנה במחזור העסקים לאחר תקופה שבה רמת ההשקעה הייתה גבוהה מאוד. נתוני החשבונאות הלאומית, ובפרט היצוא, הושפעו ברביע השני מהתפתחויות חריגות (ובפרט מהפעילות של מפעל שבבים). בנטרול השפעות אלו היצוא נותר קפוא מתחילת 2011.

המדד המשולב עלה בין אפריל ליוני בקצב שנתי של 2.15 אחוזים, לעומת קצב שנתי ממוצע של 3.34 אחוזים בתקופה הנסקרת הקודמת, והוא מצביע על האטה (איור 4). מדד היצוא התעשייתי עלה בין אפריל ליוני בקצב שנתי של 4.2 אחוזים, בדומה לקצב בתקופה הנסקרת הקודמת. מדד פדיון המסחר והשירותים עלה בקצב מהיר של 6.5 אחוזים, לאחר שבתקופה הנסקרת הקודמת חלה בו האטה והוא

המצוקה. אם המשבר באירופה נובע ממשבר החובות והמשבר בארה"ב נובע מההאטה בביקושים, אזי נדרש להם טיפול שונה. אולם ייתכן כי מדובר בגישה שונה. בפרט, הגישה התומכת בצמצום פיסקלי יכולה להתפרש כ"גישה מרסנת", המתחשבת בעלויות ובסיכונים הנובעים מגירעון; או לחילופין כ"גישה סגפנית", שנותנת משקל יתר לעלויות ולסיכונים עד כדי פגיעה בצמיחה ארוכת הטווח. בהקשר זה נציין כי בתקופה האחרונה נשמעים יותר קולות הקוראים להתקדם לעבר גישה של הרחבות פיסקליות. לדוגמה, ארגון העבודה הבינלאומי מעריך כי במידה שלא יינקטו צעדים משמעותיים, הדבר יביא לאובדן של 4.5 מיליון משרות⁵.

למרות ההאטה בפעילות הכלכלית העולמית חלה בתקופה הנסקרת עלייה חדה במחירי הסחורות. הדבר ניכר בפרט במחירי המזון והאנרגיה, עקב הבצורת הקשה שפגעה בארה"ב ועקב הסנקציות שהוטלו על אירן, שהיא יצואנית נפט משמעותית.

להאטה שהחלה ולמשבר שבפתח יש השלכות על הפעילות של המשק הישראלי. ההאטה העולמית והקיפאון בסחר העולמי הביאו לקיפאון בקצב הגידול של הביקוש לסחורות ולשירותים שמייצא המשק הישראלי. על רקע האטה זו היצוא הישראלי נותר קפוא באותה רמה שבה הוא היה ברביע הראשון של 2011. במהלך התקופה הנסקרת חל אמנם פיתוח ריאלי, דבר ששיפר את התחרותיות של היצואנים הישראליים והיה אמור להגדיל את היצוא הכמותי מישראל גם במצב של קיפאון בסחר העולמי. למרות זאת היצוא הישראלי נותר כאמור ברמה של הרביע הראשון של 2011, כנראה על רקע רמת הפעילות הגבוהה. למשבר בגוש היורו עלולות להיות השפעות ישירות על המשק הישראלי – דרך ירידה בביקושים ליצוא הישראלי, פגיעה בתיק הנכסים של הציבור או יציאה מסיבית של זרים מהשקעות בישראל – וכן עלולות להיות לו השפעות עקיפות, דרך פגיעה בשותפויות סחר אחרות של ישראל.

⁵ "EuroZone job crisis: trends and policy responses", International Labor Organization, published Jul. 11, 2012. http://www.ilo.org/global/research/publications/WCMS_184965/lang--en/index.htm.

הקודמים לנתון זה, על רקע המחאה החברתית. לחילופין הוא עשוי להיות תגובה לצפי לעלייה בשיעור מע"מ, אם כי הגדלת המע"מ משפיעה בעיקר על דירות חדשות, המהוות רק כרבע מהשוק. אם הגידול נובע מאחת הסיבות האלו, הוא כנראה לא יהיה פרמננטי. לעומת זאת ייתכן כי הגידול משקף שינוי בהערכות הצרכנים לגבי הסיכוי לירידת מחירים בעתיד, לנוכח הירידה בהתחלות הבנייה בחודשים האחרונים (איור 7). במקרה שכזה הגידול צפוי להיות פרמננטי, והוא עשוי להביא לעלייה מחודשת של מחירי הדירות.

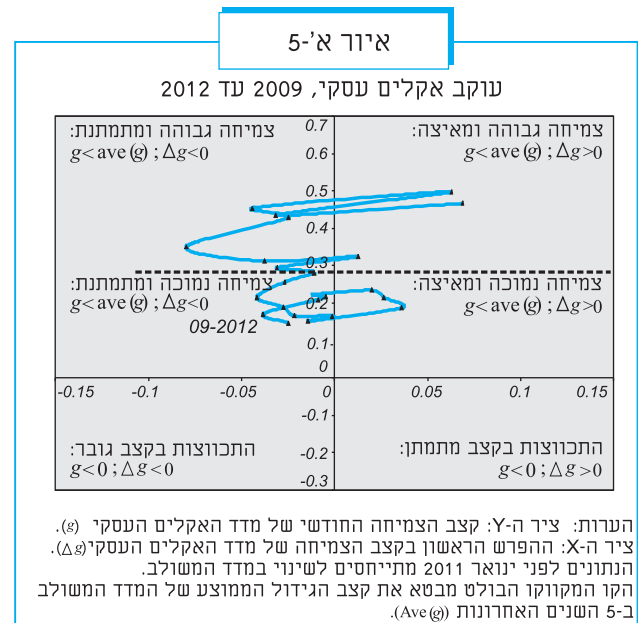
על פי הערכות בנק ישראל אפשר להסביר את מחירי הדיור ע"י גורמים ריאליים של ביקוש, היצע, ריבית וכו'. יש להדגיש כי בכל תרחיש, הגידול המואץ לכשעצמו עשוי לייצר ציפיות להמשך עליית מחירים, ואם אלה יתממשו, עלולה להתפתח בשוק זה בועת מחירים. מכיוון שכך, חשוב לטפל בנושא במידת הצורך.

מחירי הדירות בארץ נמצאים ברמות גבוהות מבחינה היסטורית, והטיפול בסטייה זו מהמגמה ארוכת הטווח עשוי לקבל צורה של הגדלת היצע הדירות (טיפול בהתפתחויות בטווח הקצר). בנוסף ובמקביל, הממוצע ארוך הטווח של מחירי הדירות הריאליים (כפי שמחירים אלה נמדדים לדוגמה בשנות הכנסה מעבודה) נמצא ברמה גבוהה יחסית

צמח בקצב מתון של 1.5 אחוזים. בחינת הנתונים לתקופת זמן ארוכה יותר מצביעה על כך שמדד הייצור התעשייתי נע סביב רמה קבועה מאז ינואר 2011. מדד פדיון הסחורות והשירותים מצביע על חזרה לרמת השיא שהוא היה בה באמצע 2010.

ההאטה במדד המשולב באה לידי ביטוי גם במדדי האקלים הנגזרים מסקר המגמות והמצביעים על הרעה בקצב הצמיחה, הרעה שנמשכת כבר מאז אפריל. ההרעה עולה הן מהציפיות והן מהדיווח לגבי הפעילות, והיא מופיעה בכל ענפי הכלכלה המרכזיים, בפרט בענפי התעשייה, השירותים והמסחר. מדד האקלים העסקי מצביע על כך שהמשק נמצא בסביבה של צמיחה נמוכה ומתמתנת (איור 5).

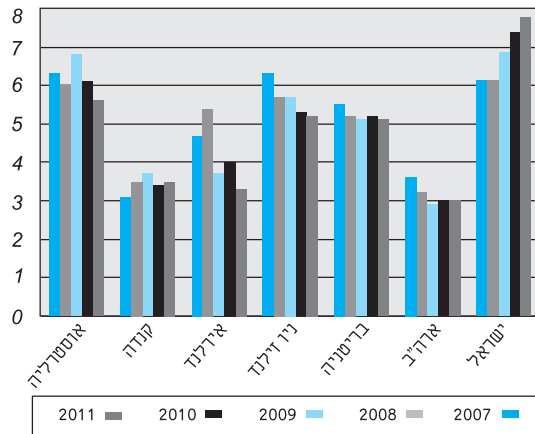
אינדיקטורים משוק הדיור מצביעים על אפשרות של התעוררות בשוק זה. נתונים על אודות היקף המשכנתאות מצביעים על חזרת הקונים. מחירי הדירות המשיכו לעלות בתקופה הנסקרת, אם כי בקצב מתון מזה המאפיין אותם בשנים האחרונות. לקראת סוף התקופה הנסקרת עלה מספר עסקאות הנדל"ן, לאחר מספר חודשים של התקררות בשוק זה, והיקף המשכנתאות טיפס לשיא (איור 6). הגידול המואץ בהיקף המשכנתאות עשוי להיות תיקון חד פעמי או לנבוע מגורמים ארוכי טווח. הוא עשוי להוות תיקון לירידה המשמעותית במספר העסקאות שנעשו בחודשים

⁶ להרחבה ראו – Dovman, Polina, Sigal Ribon and Yossi – "The Housing market in Israel 2008-2010: Are house prices a 'bubble'?", *Israel Economic Review* (IsER) Vol. 10, No.1.

איור א'-8

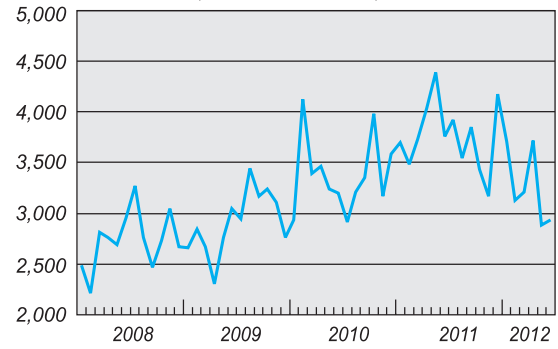
היחס בין מחיר דירה חציוני להכנסה חצינית של משק בית, 2007 עד 2011 (חודשי, מנוכה עונתיות)

מקור: 8th Annual Demographia International Housing, Affordability Survey
לסטטיסטיקה ויבואי בנק ישראל.

איור א'-7

התחלות הבנייה של דירות, 2008 עד אוגוסט 2012 (חודשי, מנוכה עונתיות)

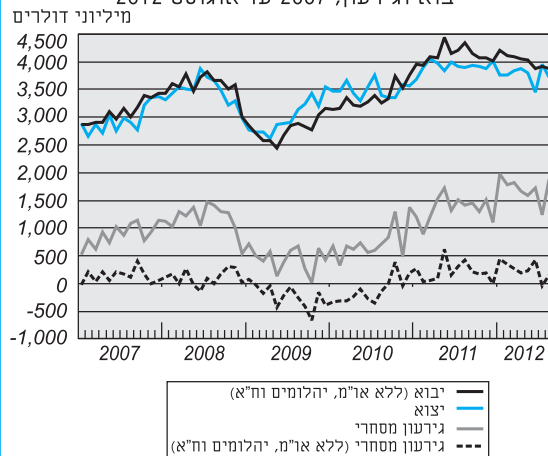

למדינות אחרות בעולם. איור 8 מציג את המחיר החציוני של דירה במונחים של שנות הכנסה. מהאיור עולה כי בשנת 2011 נדרשו כ-8 שנות הכנסה ברוטו למשק בית על מנת לרכוש דירה בארץ⁷. לעומת זאת, בארה"ב נדרשו רק 3 שנים ובבריטניה 5. רמת המחירים הגבוהה יותר, כפי שבאה לידי ביטוי במדד זה, שררה בארץ עוד בטרם העלייה הדרמטית במחירי הדירות, והיא נובעת כנראה מגורמים ארוכי טווח. מכיוון שכך, הטיפול בתופעה זו צריך להיות שונה, ועליו לכוון לגורמים ארוכי טווח, ולהסתייע במוסדות התכנון, הבנייה ושיווק הקרקעות. באמצעות מוסדות התכנון והבנייה ניתן להפחית את עלויות המימון של משקיעים על ידי הפחתת משך הזמן החולף מרגע ההשקעה ועד לרגע מימושה. אם יתקצר משך הזמן החולף מהחלטה של המוסדות ועד כניסת הדירות לשוק, הדבר יספק גם לקובעי המדיניות כלים אפקטיביים יותר, ואלה יאפשרו לרסן את המחירים במידת הצורך.

סחר החוץ של ישראל ממשיך להצביע על האטה. בין אפריל לאוגוסט ירד סך יצוא הסחורות ב-7 אחוזים על פי נתונים מקוריים. היצוא התעשייתי, ללא אוניות מטוסים ויהלומים, ירד ב-4.5 אחוזים על פי נתונים מנוכחי עונתיות (איור 9). הענפים שנפגעו בצורה משמעותית יותר

איור א'-9

חשבון סחורות נטו (ללא או"מ ויהלומים), יצוא, יבוא וגירעון, 2007 עד אוגוסט 2012

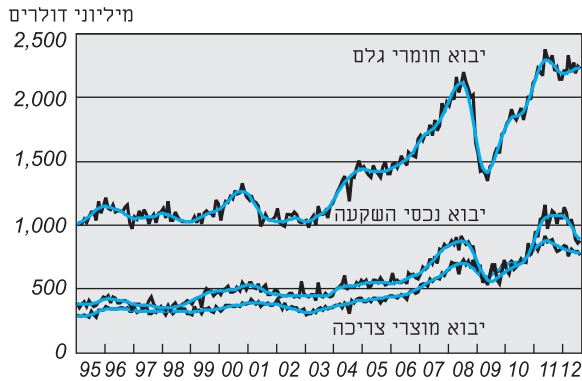

בתקופה זו היו תעשיות הכרייה והחציבה, תעשיות מוצרי המתכת הבסיסית, ותעשיית זיקוקי הנפט. בחינת היצוא לפי עצימויות טכנולוגיות מצביעה על מגמת ירידה ביצוא של תעשיות הטכנולוגיה העילית והטכנולוגיה המעורבת-עילית, לעומת יציבות יחסית בשאר התעשיות. רוב הירידה בתקופה הנסקרת נבע מירידת מחירים בעולם כחלק ממגמה ארוכת טווח. מאז תחילת 2011 ערך היצוא נמצא במגמת ירידה אשר נובעת בעיקר מירידת מחיר (איור 10).

7 האומדן הנוכחי שונה מאומדנים שניתנו בעבר, מכיוון שהוא מוגדר אחרת לצורך השוואה לנתוני העולם. האומדנים שהוצגו בעבר העריכו כי מחיר הדירה הממוצע שווה ערך לכ-12 שנות שכר ממוצע של פרט. כאן ההערכה נעשתה על בסיס מחיר הדירה החציוני והשכר החציוני למשק בית. ההבדל בין ההערכה הקודמת להערכה הנוכחית נובע מהצורך להתאים את המדד לאומדן הבינלאומי.

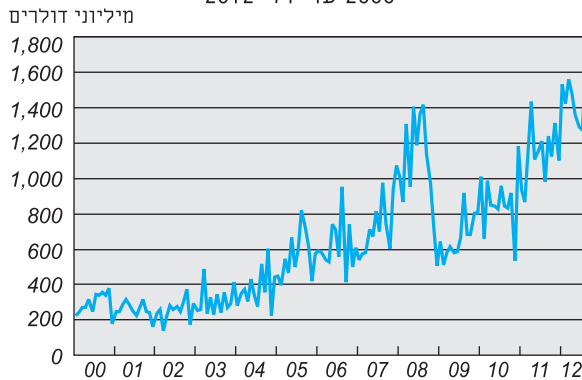
איור א'-11

היבוא לפי שימושים: מוצרי צריכה, נכסי השקעה (ללא או"מ) וחומרי גלם (ללא יהלומים וחומרי אנרגיה), 1995 עד יולי 2012

איור א'-12

יבוא חומרי אנרגיה, 2000 עד יולי 2012

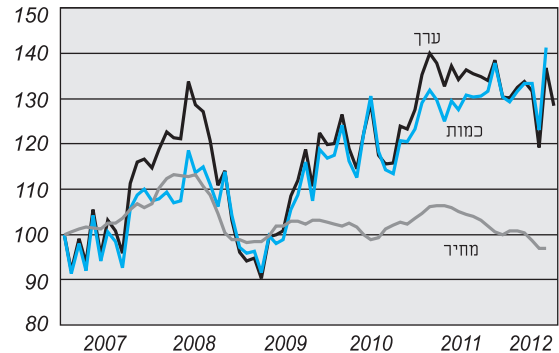

לאחר ירידה דומה בחודשים הקודמים לתקופה הנסקרת. הסתכלות ארוכת טווח מצביעה על קיפאון יחסי של סך היבוא ושל יבוא חומרי גלם בשנה האחרונה, זאת לנוכח הקיפאון של היצוא והייצור התעשייתי. נפח היבוא נותר גם הוא ברמה של תחילת 2011.

על אף ההאטה בתקופה האחרונה ישנם מספר אינדיקטורים המעידים על כך שהמשק נמצא ברמת פעילות גבוהה, דבר שעשוי לסייע למשק הישראלי במידה שיפרוץ המשבר באירופה. פער התוצר הנאמד בשיטות שונות נע זה זמן רב סביב ערכים נמוכים מאוד. פער התוצר הנמדד על ידי פונקציית הייצור מאפשר לראות את תרומות מרכיביו (איור 13 ו-13א). על פי שיטה זו, פער התוצר בתקופה האחרונה

איור א'-10

יצוא ישראלי (ללא או"מ ויהלומים): מדדי ערך, כמות ומחיר, 2007 עד אוגוסט 2012 (ינואר 2002=100)

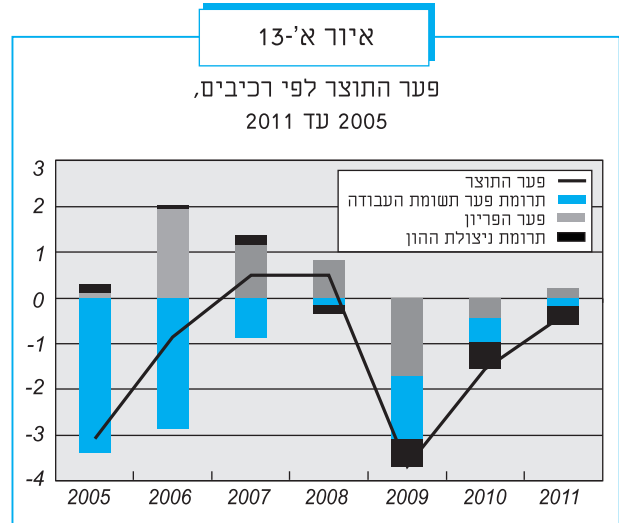

נפח היצוא הכמותי לעומת זאת התקבע ברמה של תחילת 2011, העומדת על כ-20 אחוזים מעל רמת השיא ששררה ערב המשבר. התפתחות זו של היצוא הישראלי דומה מאוד להתפתחות של סך הסחר העולמי: מאז תחילת 2011 גם שם יש קיבעון בנפח היצוא יחד עם ירידת מחירים. יצוא השירותים עלה בין אפריל ליוני ב-2.5 אחוזים, כאשר רוב העלייה נבע מיצוא של חברות הזנק.

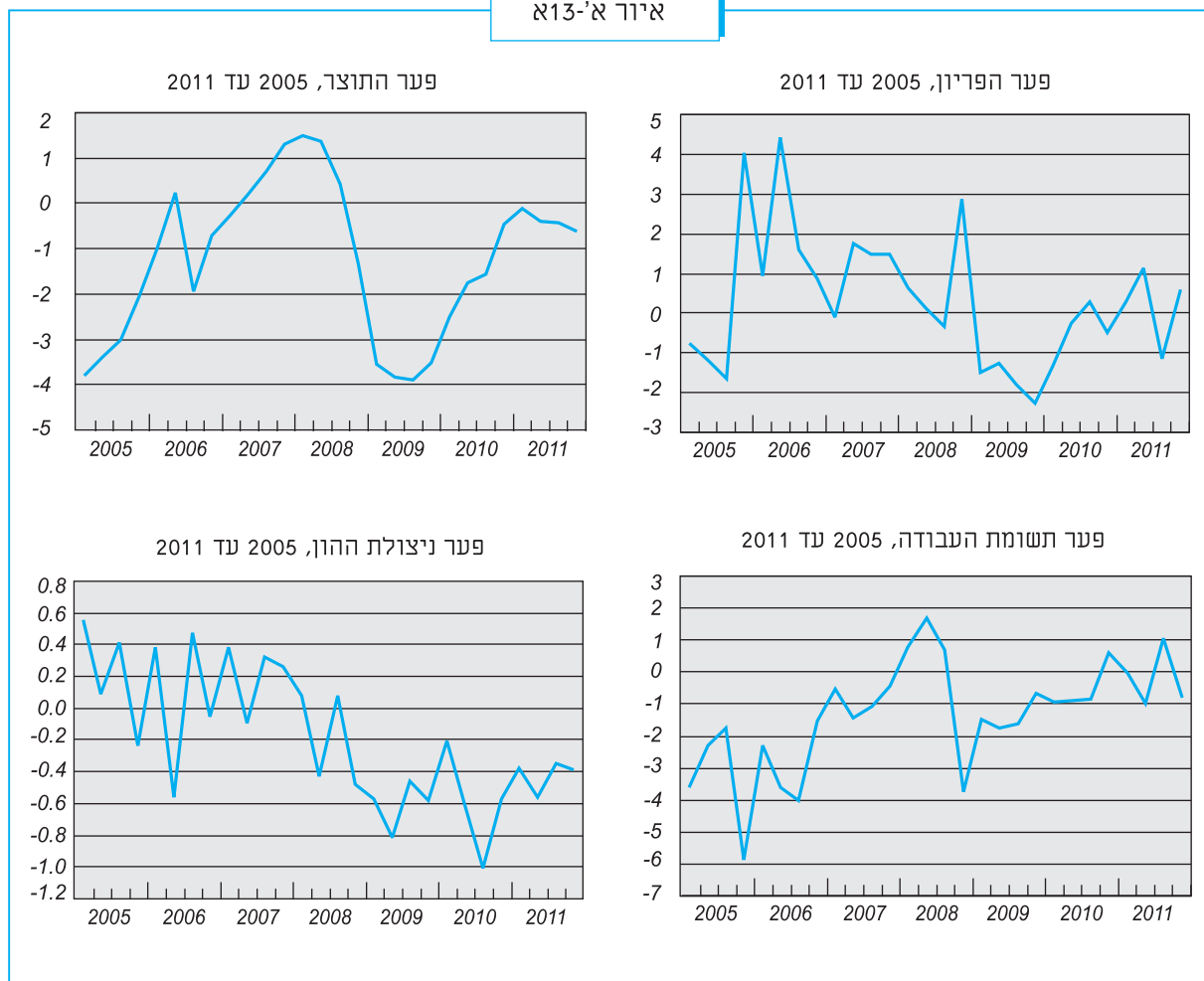
היבוא לישראל נמצא ברמות גבוהות מאוד מאז תחילת 2012, בין היתר בגלל הגידול ביבוא של חומרי אנרגיה, שמצדו נבע מהגידול בכמות הנפט המחליפה את הגז המצרי ואת הגז ממאגרי ים תטיס (איור 11). בין אפריל לאוגוסט ירד היבוא הישראלי ב-0.2 אחוזים על פי נתונים מקוריים. נתונים מנוכחי עונתיות מלמדים כי היבוא ללא או"מ ויהלומים עלה באחוז אחד, כאשר רוב העלייה נובע מעלייה ביבוא של חומרי אנרגיה (איור 12). אם אין כוללים חומרי אנרגיה, חלה ביבוא ירידה של 4.4 אחוזים. הירידה המשמעותית ביותר בתקופה הנסקרת התרחשה ביבוא של מוצרי השקעה. היבוא של מוצרי השקעה נמצא במגמת עלייה מאז השפל שרכיב יבוא זה הגיע אליו בעקבות המשבר. במהלך 2011 החל גידול מואץ של רכיב זה, ומשקלו בסך היבוא עלה עד לרמות שיא של כ-27 אחוזים (הוא הדין לגבי המשקל של סך ההשקעה בתוצר). הירידה בתקופה הנסקרת עשויה לבטא חזרה לשיווי משקל. לחילופין היא עלולה להיות אינדיקטור להאטה הצפויה. לירידה ביבוא של מוצרי השקעה התווספה בתקופה הנסקרת ירידה ביבוא של מוצרי צריכה בשיעור של 5 אחוזים. היבוא של חומרי גלם עלה בתקופה זו בשיעור מתון של 1.5 אחוזים,

אמנם התרחב מעט לנוכח ההאטה, אך הוא עדיין נמצא ברמה נמוכה. התרחבות פער התוצר השנה נובעת בעיקר מפער הפריון. לעומת זאת, פער ניצולת ההון ופער תשומת העבודה ממשיכים כנראה להצטמצם. פער תשומת העבודה נמצא בסביבה של ערכים חיוביים, דבר שעשוי להעיד על התחממות יתר בשוק העבודה. פער ניצולת ההון מצטמצם מאז אמצע 2010, זאת למרות שבתקופה זו שיעור ההשקעה בתוצר הגיע לרמות גבוהות מאוד.

במקביל לאמידה הישירה של פער התוצר קיימים מספר אינדיקטורים המצביעים על רמת הפעילות הגבוהה של המשק. שיעור האבטלה עומד על 7 אחוזים מאז הרביע השני של 2011, וזו רמה נמוכה במונחים היסטוריים. שיעור אבטלה נמוך זה מתקיים למרות ששיעור ההשתתפות בשוק העבודה עומד על שיא של 63.6 אחוזים. במקביל לכך

איור א'13

שוק העבודה

נתוני סקר כוח אדם לרביע השני של 2012 מצביעים על המשך רמת פעילות גבוהה. שיעור האבטלה נותר ברביע השני בסביבה של 7 אחוזים, כלומר אותה רמה שהוא נמצא בה בשנה וחצי האחרונות. שיעור ההשתתפות עלה מאוד ברביע זה: ב-0.8 נקודות האחוז, לרמה של 63.6 אחוזים. זאת לצד עליית שיעור התעסוקה ב-0.6 נקודות אחוז, לרמה של 59.1 אחוזים. חשוב לציין כי ניתן לזהות את התרחבות התעסוקה בכל משלחי היד. בנוסף, ניתן לזהות התרחבות משמעותית של התעסוקה בשירותים הציבוריים. בסקטור העסקי התרחבה התעסוקה בכאחוז.

שיעור ההשתתפות בכוח העבודה בקרב בני 15+ עלה בין אפריל ליולי והגיע ל-63.9 אחוזים. שיעור ההשתתפות בקרב בני 25—64 נותר יציב יחסית, ברמה של 78.7 אחוזים. מספר המועסקים עלה בין אפריל ליולי באחוז וחצי, והגיע ל-3.4 מיליון מועסקים. אחוז התעסוקה בקרב בני 15+ עמד ביולי על 59.8 אחוזים. אחוז התעסוקה בקרב בני 25—64 גבוה יותר, והוא עומד על 74.3 אחוזים. בין אפריל ליולי ירד מספר הבלתי מועסקים ב-2.3 אחוזים. בקרב בני 25—64 ירד מספר הבלתי מועסקים ב-5.3 אחוזים, והגיע ל-160.4 אלף. שיעור האבטלה ירד בין אפריל ליולי ב-0.3 נקודות האחוז, כאשר רוב הירידה הגיע מירידה בשיעור האבטלה של נשים. מספר התביעות לדמי אבטלה עלה בתקופה הנסקרת ב-4 אחוזים.

האינפלציה

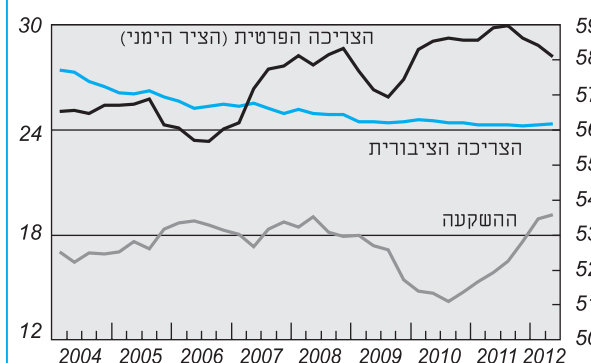
מדד המחירים לצרכן עלה בין מאי לאוגוסט ב-0.85 אחוזים. הרכיבים הדומיננטיים במדד בתקופה זו היו מחירי הדיר, שתרמו למדד 0.54 נקודות אחוז, מחירי החינוך, התרבות והבידור שתרמו 0.19 נקודות אחוז, ומחירי התחבורה והתקשורת שתרמו לעלייה 0.1 נקודות אחוז. מחירי ההלבשה וההנעלה תרמו לירידה של 0.33 נקודות אחוז וקיזזו עליות אלו.

בשנה האחרונה ניכרת מגמת ירידה בקצב האינפלציה השנתית, והאינפלציה בתקופה הנסקרת התנהגה בהתאם למגמה זו. האינפלציה ב-12 החודשים האחרונים עמדה בסוף התקופה הנסקרת (ביולי) על 1.9 אחוזים, כלומר קרוב לאמצע הטווח של יעד האינפלציה. עליית מדד

השכר הריאלי נמצא במגמת עלייה של כ-2 אחוזים בשנה מאז תחילת 2010 (הוא עדיין רחוק ב-2 אחוזים מרמת השיא של ערב המשבר), ושיעור המשרות הפנויות נמצא ברמה גבוהה. בנוסף לאינדיקטורים מתוך שוק העבודה אנו רואים כי ההשקעה בענפי המשק צמחה במהלך השנה וחצי האחרונות בקצב מואץ, דבר שיכול לנבוע ממגבלות היצע בשוק העבודה. קצב ההשקעה ירד בתקופה האחרונה, אך נציין כי שיעור ההשקעה בתוצר עדיין גבוה יחסית לעבר (כ-20 אחוזים מהתוצר). בנוסף, מלאי ההון לעובד במשק הגיע לרמה גבוהה מבחינה היסטורית (איור 14 ואיור 15). כל אלה מצביעים על האפשרות שהמשק הישראלי נמצא ברמת פעילות גבוהה.

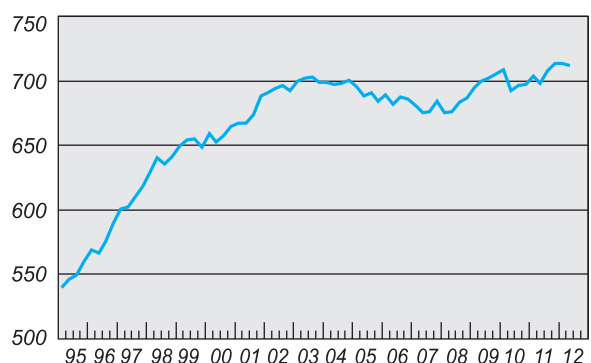
איור א'-14

שיעור הצריכה וההשקעה בתוצר,
2004 עד יוני 2012

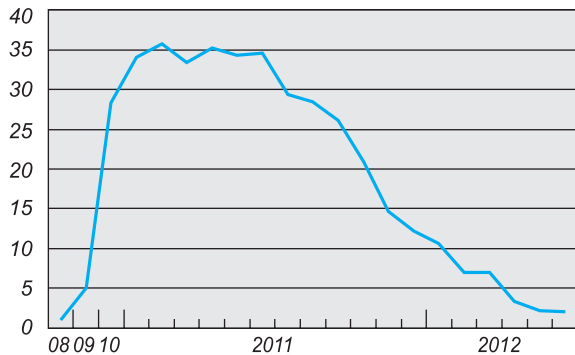
איור א'-15

רמת ההון לעובד במשק,
2004 עד יוני 2012

איור א'-17

משקל המשקיעים הזרים המחזיקים במלווה קצר מועד,
2008 עד יוני 2012

הנסקרת הוא התייצב על 2.5 אחוזים. היציאה של הזרים משוק המק"מ הפעילה כוחות שדחפו לפיחות של שער החליפין הריאלי, אך אלה התפוגגו עתה, משהגיע שיעורם של המשקיעים הזרים לרמת שפל. נוסף על כך, הפסקת השימוש בגז טבעי (מצרי וישראל) הביאה לגידול ביבוא של חומרי אנרגיה תחליפיים יקרים, והתבטאה בגידול בגירעון המסחרי ובביקוש למטבע חוץ, דבר שהביא מצדו ללחצי פיחות נוספים על שער החליפין הריאלי.

הפיחות בשער החליפין הריאלי התרחש למרות רמת הפעילות הגבוהה והעלייה המתונה בשכר הריאלי. העובדה שהמשק נמצא סביב רמת אבטלה נמוכה מפעילה לחצים לייסוף ריאלי, כיוון שהמשך גידול ביקושים בסביבה שכזו יכול לקבל מענה רק על ידי העלאת המחירים והעלויות. ואמנם, השכר הריאלי נמצא במגמת עלייה מתונה מאז תחילת 2010. עתה, משהגיע שיעורם של המשקיעים הזרים לרמת שפל והתפוגגו הלחצים לפיחות מצדם, הלחצים לייסוף ריאלי עשויים להיות דומיננטיים יותר (זאת כמובן בלי להתחשב בהתפתחויות הגיאופוליטיות שעלולות לשנות את פרמיית הסיכון של המשק הישראלי).

המחירים ב-12 החודשים האחרונים מבטאת את העלייה במחירי הדיור ואחזקת הדירה (שתרמו למדד 0.9 ו-0.58 אחוזים, בהתאמה). יש לציין כי ביולי חלה עלייה דרמטית במחירי הנפט, בעקבות הסנקציות שהוטלו על אירן. במקביל לכך, הבצורת בארה"ב הביאה לעלייה משמעותית במחירי המזון בעולם. עליות מחירים אלו יתבטאו כנראה רק במדדי המחירים בתקופה מאוחרת יותר.

שער החליפין הריאלי

שער החליפין הריאלי של המשק נמצא בפיחות מתמשך מאז 2011, לנוכח היציאה של משקיעים זרים מהשוק המקומי ולנוכח הגידול בגירעון המסחרי (איור 16). בתקופה הנסקרת חל פיחות ריאלי של כ-3 אחוזים. הפיחות בתקופה הנסקרת הוא חלק מפיחות שהחל בתחילת 2011 והתרחש על רקע המגבלות שהוטלו על שוק מטבע החוץ בישראל, דבר שהביא ליציאה של משקיעים זרים מהמלוות קצרי המועד שמנפיק בנק ישראל (איור 17). משקל הזרים בקרב המחזיקים במלווה קצר מועד עמד בתחילת 2011 על כ-35 אחוזים. עם הטלת המגבלות ירד חלקם, עד שבתקופה

איור א'-16

שערי החליפין האפקטיביים,
2004 עד ספטמבר 2012
(ינואר 2002=100)

לוח א'-1: החשבונאות הלאומית, 2011 ו-2012 (שיעורי השינוי באחוזים, במחירים קבועים, במונחים שנתיים, בניכוי עונתיות)								
II/2012								
החודש	לעומת	כל רביע לעומת קודמו						
האחרון	הרביע	2012		2011				
שלגביו	המקביל	2012	I	IV	III	II	2011 ^{1,2}	
יש נתון	אשתקד ²	II	I	IV	III	II	2011 ^{1,2}	
6	3.5	3.4	3.1	3.2	3.1	3.7	4.6	התוצר המקומי הגולמי
6	3.3	3.9	2.6	3.1	3.5	2.7	5.1	התמ"ג של המגזר העסקי
6	2.9	3.9	7.1	-0.1	3.3	-1.2	3.8	הצריכה הפרטית
6	-4.0	-52.2	72.8	9.4	26.3	19.0	23.5	ההשקעה המקומית הגולמית
6	6.9	-0.3	2.2	12.4	16.2	11.8	16.0	ההשקעה בנכסים קבועים
6	11.0	30.6	12.0	-3.4	-1.9	-1.4	4.1	היצוא של סחורות ושירותים למעט יהלומים
6	3.8	32.0	-1.3	-6.1	-8.4	5.1	5.6	היצוא של סחורות ³
6	9.8	20.1	20.9	3.5	-8.7	2.7	5.2	היצוא של שירותים ³
6	6.6	-10.2	43.9	0.3	6.3	5.5	9.4	היבוא של סחורות ושירותים למעט יהלומים ⁴
6	3.1	-2.7	34.3	-0.2	-6.9	6.2	12.2	היבוא של סחורות ⁵
6	-2.7	-44.1	66.8	-3.8	0.4	31.6	7.9	היבוא של שירותים ⁵
6	4.3	2.1	3.1	8.5	3.0	4.5	2.9	הצריכה הציבורית
6	4.5	4.3	2.2	6.0	3.1	4.3	2.7	הצריכה הציבורית למעט היבוא הביטחוני
6	2.0	-9.7	15.4	3.1	6.5	4.6	6.6	השימושים המקומיים

¹ לעומת השנה הקודמת.

² נתונים מקוריים.

³ חישוב חדש - ללא סובסידיות.

⁴ ללא יבוא ביטחוני, אוניות ומטוסים.

⁵ חישוב חדש - ללא מסים.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

לוח א'-2: אינדיקטורים לפעילות העסקית, 2011 ו-2012
(שיעורי השינוי באחוזים, בניכוי עונתיות)

מאי עד אוגוסט 2012			כל חודש לעומת קודמו						
החודש	לעומת	לעומת	2012						
האחרון	התקופה	התקופה	2012						
שלגביו	המקבילה	הקודמת	אוגוסט	יולי	יוני	מאי	אפריל	מרץ	
יש נתון*	אשתד ¹	הקודמת							
8	2.3	0.7	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	המדד המשולב למצב המשק
8	6.1	2.8	0.4	2.8	-1.4	-0.5	7.6	-4.8	המסחר הקמעוני המאורגן
7	6.3	2.3		2.7	-1.6	0.0	3.3	0.8	הייצור התעשייתי (ללא יהלומים)
7	2.2	0.7		3.5	-3.5	0.4	3.6	-2.3	מדד הפדיון בענף המסחר
7	4.1	2.0		3.7	-3.0	1.0	3.6	-1.6	מדד הפדיון - מסחר ושירותים
8	5.7	2.6	1.8	-3.6	4.7	-2.3	5.9	-1.7	מדד היצוא - שירותים
8	7.6	4.1	1.3	-1.0	2.4	-0.5	3.8	0.0	כניסת תיירים
									הבנייה למגורים
7	-32.2	-16.0		-22.1	7.6	-21.5	17.2	-2.1	התחלות הבנייה של דירות
7	8.3	3.3		-6.4	7.6	-5.9	15.2	-7.6	גמר הבנייה של דירות
7				690	1,896	723	974	3,790	אישורי קרקע של ממ"י (יחידות דור) ^{2,1}
									מדדי האקלים על פי סקר המגמות ³
8			0.16	0.17	0.20	0.19	0.19	0.22	הפעילות בזמן הווה של המגזר העסקי
8			0.13	0.17	0.21	0.19	0.21	0.21	של ענף התעשייה
8			0.15	0.15	0.20	0.19	0.17	0.23	של ענף השירותים
8			0.20	0.23	0.24	0.25	0.23	0.17	הציפיות לעתיד עבור סך המגזר העסקי ⁴
8			0.17	0.21	0.22	0.22	0.23	0.21	מדד האקלים של סך המגזר העסקי

* בסדרות בהן הנתונים בתדירות חודשית, כשהחודש האחרון לגביו יש נתון הוא אפריל (4), התקופה הקודמת אליה נערכת ההשוואה היא ספטמבר-דצמבר. כשהחודש האחרון לגביו יש נתון הוא מרץ (3), ההשוואה נערכת לעומת ספטמבר-נובמבר. כשהחודש האחרון לגביו יש נתון הוא פברואר, ההשוואה נערכת לעומת ספטמבר עד אוקטובר. בסדרות המופיעות בתדירות רבעונית ההשוואה נערכת מול הרבע האחרון שנכלל בתקופה הנסקרת הקודמת.

¹ נתונים מקוריים.

² עסקות קרקע המאושרות ע"י מנהל מקרקעי ישראל (ממ"י), בתקופה הרלוונטית. הנתונים מוצגים במספרים מוחלטים.

³ הנתונים הם במונחים של צמיחה חודשית של התוצר העסקי ומיוחסים לחודש בו נערך הסקר.

⁴ הציפיות נסבות על אמצע התקופה של שלושת החודשים שאחרי עריכת הסקר.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד הבינוי והשיכון ועיבודי בנק ישראל.

לוח א'-3: אינדיקטורים להתפתחות שוק העבודה, 2011 ו-2012 (שיעורי השינוי באחוזים, בניכוי עונתיות)										
מאי עד אוגוסט 2012										
החודש האחרון שלגביו יש נתון*	לעומת התקופה המקבילה אשתקד ¹	לעומת התקופה הקודמת	כל רביע לעומת קודמו							
			2012			2011			II/2012 (אלפים)	
			III	II	I	IV	III	II		
6	2.5	1.6	1.6	0.6	0.4	0.4	0.4	3,596.2	כוח העבודה האזרחי	
6	2.5	1.5	1.5	0.5	0.5	0.4	0.9	3,343.5	המועסקים הישראליים	
6	4.4	3.2	3.2	1.0	0.7	-0.8	-0.7	1,168.8	בשירותים הציבוריים	
6	1.5	-0.7	-0.7	1.1	0.5	0.6	2.3	2,167.5	במגזר העסקי	
12						0.5	1.7	2.3	המועסקים הזרים ומהשטחים (לא מנוכה עונתיות)	
6	4.2	1.0	1.0	1.2	-1.1	0.0	-0.5	36.7	ממוצע שעות העבודה השבועית למועסק ישראלי (שעות)	
12						1.1	1.5	0.6	תשומת העבודה השבועית במגזר העסקי (כולל שטחים זרים)	
12						1.1	1.5	0.4	ישראלים בלבד	
12						-0.7	-3.5	1.4	תשומת העבודה השבועית בשירותים הציבוריים (ישראליים)	
6	2.7	4.0	4.0	0.9	-2.3	0.2	-6.4	252.7	הבלתי מועסקים	
7		0.7	0.5	1.6	0.5	-0.3	-1.0	0.3	דורשי העבודה	
8	5.6	3.7	3.8	1.6	0.8	-0.9	3.3	-1.3	74.1	התביעות לתשלומי דמי אבטלה
6			1.0	0.4	0.7	1.5	1.3		מאזן התעסוקה מסקר המעסיקים של התמ"ת ²	
8	-2.4		-2.9	2.3	4.8	-0.7	0.2	67.5	משורות פנויות (למ"ט)	
7	2.3	1.0	0.4	0.9	-0.1	0.4	0.7	0.3	(נח)	
7	2.8	1.1	0.6	1.1	-0.3	1.3	0.5	-0.1	השכר הריאלי למשרת שכיר ³	
7	2.1	1.9	0.6	1.7	-1.4	0.8	0.4	-0.3	בשירותים הציבוריים	
7	3.7	1.0	0.2	1.2	0.7	0.9	0.8	0.8	8,826.0	במגזר העסקי
7	4.2	1.1	0.5	1.5	0.4	1.7	0.5	0.6	8,474.0	השכר הנומינלי למשרת שכיר ³
7	3.4	2.2	0.7	2.2	-0.9	1.1	0.6	0.7	8,960.0	בשירותים הציבוריים
12						-0.8	-1.9	0.0	במגזר העסקי	
									עלות עבודה ליחידת תוצר	
									(אחוזים, בניכוי עונתיות)	
6			63.6	62.8	62.6	62.6	62.7		שיעור ההשתתפות	
6			59.1	58.5	58.3	58.3	58.3		שיעור התעסוקה	
6			7.0	6.9	6.8	7.0	7.0		שיעור האבטלה	
6			26.0	24.5	21.8	20.8	19.4		נומק האבטלה ⁴	

ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

¹ נתונים מקוריים.

² אינדיקטור משרות בניכוי פליטות עובדים, כאחוז מסך העובדים בעסקים שבמדגם סקר המעסיקים. עיבוד הנתונים מתבצע בבנק ישראל.

³ כולל עובדים זרים ועובדים מהשטחים. נתונים מנוכחי עונתיות.

⁴ המובטלים המחפשים עבודה מעל חצי שנה מתוך סך כל המובטלים (נתונים מקוריים).

המקור: סקר כוח האדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. זאת למעט נתוני הישראליים והלא-ישראליים במגזר העסקי, תשומת העבודה במגזר העסקי וסך המועסקים הישראליים, שמקורם באומדני החשבונאות הלאומית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה; דורשי העבודה, שמקורם בשירות התעסוקה; התביעות לתשלומי דמי אבטלה, שמקורן במוסד לביטוח לאומי; המשרות הפנויות, שמקורן בסקר המשרות הפנויות של הלמ"ס; ומאזן התעסוקה, שמקורו בסקר המעסיקים של משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה.

לוח א'-4: ביצוע התקציב של הממשלה, 2011 ו-2012										
מאי עד אוגוסט 2012										
החודש	לעומת	ההוצאה	כל רבע לעומת קודמו							
האחרון	התקופה	התקופה	2012			2011			2011 ¹	
שלגביו	המקבילה	הקודמת	III	II	I	IV	III	II		
יש נתון*	אשתקד									
6				-3.2	0.7	-6.8	-1.6	-1.9	-2.1	הגידעון המקומי כאחוז מהתוצר
6				-4.0	-0.5	-8.5	-2.2	-2.9	-3.3	הגידעון הכולל ללא אשראי כאחוז מהתוצר
הסטייה המצטברת מתוואי התקציב המקומי ללא אשראי ²										
8	0.4	-1.7	-1.1	-0.5	-2.9	-0.1	-4.6	-1.5	-5.6	בהכנסות
8	2.9	-0.5	2.2	0.7	-2.0	2.0	-2.9	-2.1	-3.1	בהוצאות
8	-1.5	0.7	-3.3	-1.2	-0.9	-2.0	-1.7	0.6	-2.5	בגידעון
8	-4.6	-8.8	-8.5	-9.2	-1.2	-18.5	-4.9	-6.4	-28.7	הגידעון הכולל ללא אשראי
כל חודש לעומת מקבילו אשתקד										
			2012			2012				
			אוגוסט	יולי	יוני	מאי	אפריל	מרץ		
שיעור השינוי הריאלי										
8	2.2		1.3	4.5	5.8	-2.1	9.1	-14.3		הכנסות מקומיות של הממשלה ללא אשראי
8	0.6		2.2	2.0	1.6	-3.2	-2.2	-5.3		הכנסות הממשלה ממסים
8	-1.4		-1.6	-1.5	8.3	-8.6	-0.6	-0.5		מזה: הכנסות ממס הכנסה נטו
8	4.9		10.2	3.4	10.1	-1.6	2.6	-3.3		הכנסות ממע"מ ברוטו
8	6.3		6.4	10.7	8.4	-0.2	15.2	-1.5		הוצאות מקומיות של הממשלה ללא אשראי
8	5.3		6.7	5.3	4.9	4.2	6.4	5.6		קצבאות הביטוח הלאומי
8	15.5		23.2	13.0	12.6	12.9	5.1	10.6		מזה: דמי אבטלה
8	-0.4		-0.3	1.5	-1.0	-1.8	-1.7	-1.3		הבטחת הכנסה ³
8	2.0		1.4	3.2	2.8	0.6	0.7	1.3		גבייה של המוסד לביטוח לאומי מהציבור

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

¹ לעומת השנה הקודמת.

² התוואי נקבע בהתאם ליעד הגירעון. הנתונים לעומת התקופה הקודמת ולעומת התקופה המקבילה אשתקד הם הפרשים.

³ לא כולל השלמת הכנסה בקצבת זיקנה ושארים.

המקור: משרד האוצר, המוסד לביטוח לאומי ועיבודי בנק ישראל.

לוח א'-5: סחר החוץ, מאזן התשלומים ויתרות מטבע החוץ, 2011 ו-2012
(מנוכה עונתיות)

מאי עד אוגוסט 2012										2011 ^{2,1}	
החודש	לעומת התקופה המקבילה שלגביו יש נתון*	לעומת התקופה המקבילה אשתקד ²	2012			2011					
			III	II	I	IV	III	II			
שיעורי השינוי ³ (אחוזים)											
המסחר בסחורות ⁴											
8	-5.0	-4.7	-2.4	-3.6	2.4	-4.4	-0.2	5.9	22.2	יבוא הסחורות	
8	-7.7	-2.6	-2.2	-1.3	0.2	-6.4	-1.6	5.4	15.5	מזה: נכסי הצריכה	
8	-14.4	-16.3	-10.0	-10.5	2.5	-2.9	2.3	9.1	44.4	נכסי ההשקעה	
8	0.5	0.1	0.9	-1.1	3.1	-4.3	-0.7	4.7	16.4	התשומות לייצור	
8	-5.4	-2.0	3.5	-2.2	-3.5	0.3	-0.4	1.2	12.3	יצוא הסחורות	
8	-5.5	-2.2	3.1	-2.1	-3.7	0.2	-0.3	1.4	12.5	מזה: היצוא התעשייתי	
8	-1.4	1.8	6.3	1.5	-8.9	8.6	-7.1	-1.8	6.9	מזה: טכנולוגיה עילית	
מאזן התשלומים											
6			23,228	22,210	22,184	23,021	22,880	90,503		יצוא הסחורות והשירותים	
6			23,485	24,658	23,314	23,430	23,321	92,366		יבוא הסחורות והשירותים	
6			-257	-2,448	-1,129	-408	-441	-1,863		העודף / הגירעון בחשבון סחורות ושירותים	
6			-90	-1,444	-780	745	202	1,264		העודף / הגירעון בחשבון השוטף	
6			-756	-833	-672	-2,691	3,862	1,827		החשבון הפיננסי (למעט יתרות המט"ח) ²	
6			2,591	1,565	4,707	2,436	1,941	11,374		מזה: ההשקעות הישירות של תושבי חוץ ²	
6			-2,444	-597	-5,391	-2,440	428	-5,558		השקעות תושבי חוץ בתיק ניירות הערך למסחר ²	
6										ההשקעות הישירות וההשקעות של תושבי ישראל בתיק ניירות הערך למסחר בחו"ל ²	
6				1,579	1,511	1,859	1,826	1,136	8,189		
8	-3.1	-1.3	76,226	75,148	77,041	74,875	76,329	77,413	74,875	היתרות בבנק ישראל, לסוף תקופה ²	
6				-25.4	-24.3	-23.6	-23.8	-22.7	-23.7	החוב החיצוני נטו (באחוזי תוצר) ^{2,5}	

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

¹ לעומת השנה הקודמת.

² נתונים מקוריים.

³ שיעורי השינוי מתייחסים להיקפים הדולריים של היבוא והיצוא.

⁴ נתוני המסחר בסחורות הם ללא אניות, מטוסים, יהלומים ודלק.

⁵ התוצר מחושב לפי שער דולר של סוף תקופה.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובנק ישראל.

לוח א'-6: מדדי מחירים נבחרים, שער החליפין האפקטיבי, האשראי הבנקאי החופשי, הריביות, התשואות ומדד המניות, 2011 ו-2012
(שיעורי השינוי באחוזים)

מאי עד אוגוסט 2012			כל חודש לעומת קודמו						
החודש	לעומת התקופה המקבילה שלגביו יש נתון*	לעומת התקופה הקודמת	2012			2012			
			אוגוסט	יולי	יוני	מאי	אפריל	מרץ	
8	1.9	0.9	1.0	0.1	-0.3	0.0	0.9	0.4	מדד המחירים לצרכן
8	1.9	0.3	0.7	0.0	-0.2	-0.2	0.3	0.4	מדד המחירים לצרכן מנוכה עונתיות
6	1.0	0.8			0.8	0.0	0.4	1.0	מדד מחירי דירות בבעלות ¹
8	-16.0	-8.3	-0.8	2.6	-1.9	-8.2	3.3	2.4	מדד המניות הכללי ²
8	6.6	1.5	0.5	1.8	0.5	0.5	-0.9	0.5	שער החליפין האפקטיבי הריאלי ³
8	5.6	1.8	1.1	2.1	0.4	0.5	-0.5	0.2	שער החליפין האפקטיבי נומינלי
8	4.9	0.9	-1.6	0.6	0.7	0.5	-0.1	0.0	האשראי הבנקאי החופשי
8	3.2	2.4	2.3	2.3	2.5	2.5	2.5	2.5	ריבית אפקטיבית במכרז פיקדון יומי ²
8	1.5	0.8	0.5	0.7	0.9	1.1	1.1	1.2	התשואה לפדיון של אג"ח ל-5 שנים ²
8	24.0	-19.9	-5.1	-16.0	-12.8	0.0	1.3	3.6	פרמיית הסיכון ^{2,4}
שיעור השינוי ב-12 החודשים האחרונים ⁵									
8	1.5		1.9	1.4	1.0	1.6	2.1	1.9	מדד המחירים לצרכן

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

¹ אינו חלק ממדד המחירים לצרכן.

² נתון ממוצע ליום בחודש.

³ שער החליפין האפקטיבי הריאלי הינו ממוצע גיאומטרי משוקלל (לפי היקף הסחר) של שערי החליפין של השקל מול 28 מטבעות המייצגים את 38 שותפות הסחר העיקריות של ישראל, בניכוי הפער בשיעורי האינפלציה בין ישראל למדינות אלו.

⁴ על Credit Default Swap לחמש שנים. מחושב כהפרש בנקודות בסיס.

⁵ שיעור השינוי מחושב לעומת התקופה המקבילה אשתקד.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובנק ישראל.

לוח א'-7: מדדים להתפתחויות הכלכליות במדינות המתקדמות והמתפתחות
(שיעורי השינוי השנתי, באחוזים)

2013	2012	2011	2010		
תחזית	תחזית				
4.1	3.5	3.9	5.3		התמ"ג העולמי
2.0	1.4	1.6	3.2	במדינות המתקדמות ¹	
6.0	5.7	6.2	7.5	במדינות המתפתחות	
5.6	4.0	5.8	12.9		הסחר העולמי
4.1	1.8	4.3	11.5	יבוא	במדינות המתקדמות
4.7	2.3	5.3	12.2	יצוא	
8.1	8.4	8.8	15.3	יבוא	במדינות המתפתחות
7.2	6.6	6.7	14.7	יצוא	
-4.1	10.3	31.6	27.9	נפט ²	מחירי הסחורות הלא מעובדות (בדולרים)
-2.1	-10.3	17.8	26.3	אחר	
1.7	1.9	2.7	1.5	במדינות המתקדמות	האינפלציה (מדד המחירים לצרכן)
0.8	0.7	0.5	0.5	על הפיקדונות בדולרים	שיעורי ריבית לזמן קצר (אחוזים) ³
0.8	0.8	1.4	0.8	על הפיקדונות באירו	
7.8	7.9	7.9	8.3	במדינות המתקדמות	שיעור האבטלה (אחוזים)

¹ בהגדרות ה-World Economic Outlook ישראל נכללת בין המדינות המתקדמות. המדינות הן המדינות המפותחות וחלק מהשווקים המתעוררים.

² המחיר הממוצע של חבית נפט גולמי (U.K. Brent, Dubai, West Texas) ב-2011 היה 104.01 דולרים של ארה"ב, ללא עלויות הובלה. המחיר החזוי לשנת 2012 הינו 114.71 דולרים ולשנת 2013 הוא 110.00 דולרים.

³ על הפיקדונות בדולרים - ריבית ה-LIBOR לשישה חודשים; על הפיקדונות באירו - ריבית ה-LIBOR לשלושה חודשים. המקור: World Economic Outlook (IMF), לפי העדכון מאפריל 2012.

חלק ב': הרחבה בסוגיות נבחרות

החודשי המקסימלי עומד כיום על 320 ש"ח לזכאים עם ילד אחד או שניים ולעובדים מבוגרים בני 55+, ועל 470 ש"ח לזכאים עם שלושה ילדים או יותר. החל משנת 2013 יוגדל המענק ב-50 אחוזים לאימהות עם ילדים עד גיל 19, בהתאם להמלצות ועדת טרכטנברג לשיפור רווחתן הכלכלית של משפחות העובדים עם ילדים.⁴

חוק מענק הכנסה אושר ב-2007 ויושם תחילה במספר אזורים נבחרים ("אזורי שילוב"). ב-2009 הוא הורחב לשאר האזורים עבור אימהות עם ילדים עד גיל שנתיים. החל משנת 2011 החוק חל בכל רחבי הארץ.

הסקירה מסכמת את ארבע השנים הראשונות של יישום החוק, היינו 2007–2010, והיא מציגה את הנתונים העיקריים על הזכאות למענק ועל מימושה.

אוכלוסיית הזכאים

הזכאות למענק נקבעת על ידי רשות המסים על סמך הדיווחים שנמצאים ברשותה.⁵ מהנתונים עולה כי במהלך התקופה הנסקרת עלה מספר הזכאים מכ-64 אלף פרטים לכ-106 אלף. עיקר הגידול נבע מהרחבה גיאוגרפית של תחולת החוק, הרחבה שהחלה בשנת הזכאות 2009 עבור אימהות לילדים עד גיל שנתיים. סכומי המענק נותרו בדרך כלל דומים לאורך השנים ונעו סביב ממוצע של כ-2,500 ש"ח. יוצאת מכלל זה הייתה שנת 2010, שבה ירד סכום המענק הממוצע באופן זמני. זאת בשל השינויים הסטטוטוריים שחלו בעקבות הפסקת התוכנית "אורות לתעסוקה" בחודש מאי אותה שנה, תוכנית שהיוותה בסיס חוקי לחוק מענק ההכנסה באזורי השילוב. לפיכך ב-2010

תוצאות ראשוניות של ארבע שנות יישום חוק מענק הכנסה

- במהלך ארבע השנים הראשונות ליישום החוק חל גידול ניכר במספר הזכאים, מכ-64,000 בשנה הראשונה (2007) עד לכ-106,000 בשנה הרביעית (2010). עיקר הגידול נבע מהרחבה גיאוגרפית של תחולת החוק.
- יותר ממחצית הזכאים מימשו את זכאותם: באזורי השילוב שיעור המימוש עלה מ-45 אחוזים בשנה הראשונה ל-53 אחוזים בשנה הרביעית.
- שיעור המימוש הגבוה ביותר נרשם בקרב החרדים: באזורי השילוב קיבלו את המענק כ-64 אחוזים מהזכאים החרדים, ובשאר האזורים – כ-78 אחוזים מהם.
- שיעור המימוש הנמוך ביותר נרשם בקרב הערבים תושבי מזרח ירושלים, אך הוא עולה בהתמדה במהלך השנים: החל מ-26 אחוזים בשנה הראשונה עד ל-44 אחוזים בשנה הרביעית.
- גובהו של המענק השנתי הממוצע נע סביב 2,800 ש"ח – כ-7 אחוזים מהשכר השנתי הממוצע של מקבלי המענק. הוא אמור לעלות בשנת 2013, בעקבות יישום המלצות ועדת טרכטנברג.

החל משנת 2007 מיושם בישראל חוק מענק הכנסה¹ – כלי תמיכה חדש שנועד בעיקר לעובדים עם ילדים וגם לעובדים מבוגרים.² במסגרת החוק זכאיות משפחות רבות למענק ההכנסה. מענק זה משולם רק לאנשים עובדים, וסכומו מושפע מההרכב המשפחתי: הורים לשלושה ילדים או יותר זכאים למענק מוגדל. בנוסף למאפיינים המשפחתיים מתבסס סכום המענק על השכר החודשי הממוצע בשנת העבודה (שנת הזכאות), והוא משולם בתדירות רבעונית בשנה העוקבת לשנת הזכאות (שנת התשלום).³ המענק

¹ לשעבר "מס הכנסה שלילי".

² להרחבה על החוק ראו בנק ישראל (6.2010), "מס הכנסה שלילי – תוצאות השנה הראשונה ליישום החוק", **סדרת מאמרים לדיון**, <http://www.bankisrael.gov.il/deptdata/neumim/neum358h.pdf>.

³ סכום המענק מושפע גם מהכנסות אחרות של המשפחה, כולל שכרו של בן הזוג של הזכאי. לפי החוק, הזכאות למענק הינה שנתית (שנת הזכאות), כאשר המענק משולם בשנה העוקבת לשנת הזכאות (שנת התשלום).

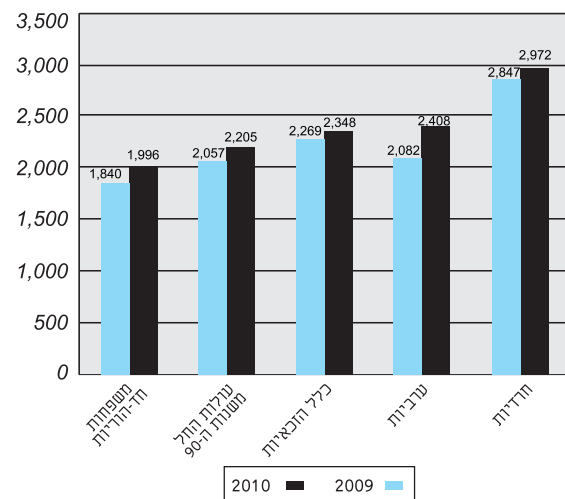
⁴ המענק המוגדל לנשים עם ילדים ישולם בשנת 2013 בגין עבודתן בשנת 2012. המענק המוגדל חל גם על אב עובד במשפחה חד-הורית שילדיו נמצאים אצלו וכלכלתם עליו.

⁵ הזכאות נקבעת על סמך טופס 126 שהמעביד מגיש לרשות המסים – הטופס כולל מידע, ברמת הפרט, על סך התשלומים והניכויים בגין שנת המס.

איור ב'-2

זכאות למענק הממוצע (ללא אזורי שילוב),
לפי קבוצות אוכלוסייה, 2010-2009

ש"ח, במחירים שוטפים

מחושב מענק ההכנסה רק עבור העבודה בחודשים ינואר-אפריל (איור 1).⁶

לאורך השנים נשמרו ההבדלים בגובה המענק בין קבוצות האוכלוסייה באזורי השילוב. אוכלוסיות המאופיינות בשיעורי עוני גבוהים, כמו גם במעורבות נמוכה בשוק העבודה, זכאיות למענק גבוה יחסית – עובדה המדגישה את המיקוד המדויק של החוק באוכלוסיות המוחלשות. כך, חרדים וערביי מזרח ירושלים זכאים למענק גדול יחסית לשאר הזכאים. בקרב אוכלוסיות אלו ישנו שיעור גבוה של עובדים עם שלושה ילדים או יותר, הזכאים למענק המוגדל. בשונה מכך, אימהות במשפחות חד-הוריות זכאיות למענק השנתי הנמוך ביותר, משום שבהשוואה לשאר הזכאים יש להן, בממוצע, גם פחות ילדים וגם שכר נמוך יותר. מגמה דומה קיימת גם בקרב הזכאים מאזורים שבהם הזכאות חלה רק על אימהות לילדים עד גיל שנתיים בשנים 2009 ו-2010 (איור 2). באזורים אלו מתרחב לרבע הפער בין סכום הזכאות בקרב נשים חרדיות לבין המענק הממוצע של כלל הזכאים.

מימוש הזכאות

כדי לממש את הזכאות למענק, על העובד למלא טופס קצר ולהגישו לרשות המסים. התהליך פשוט ומהיר, וניתן להגיש את התביעה בסניפי הדואר. בנוסף, במטרה להעלות את שיעור המיצוי, נשלחת מדי שנה לכל זכאי, גם אם לא הגיש בקשה, הודעה מטעם רשות המסים ובה מידע על הזכאות, כולל סכום המענק לו הוא זכאי.

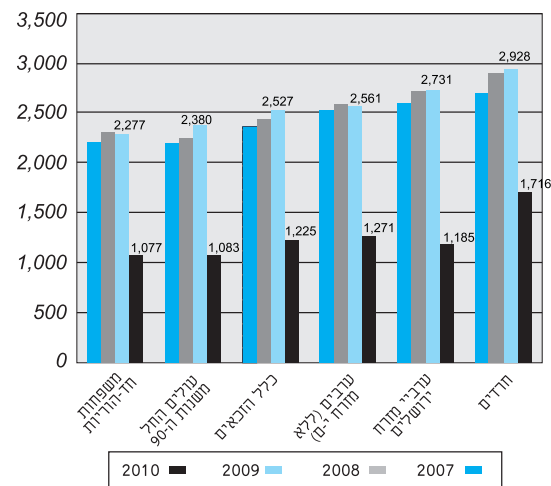
במהלך ארבע השנים הראשונות של יישום החוק עלה שיעור המממשים באזורי השילוב מ-45 אחוזים בשנה הראשונה ל-53 אחוזים בשנה הרביעית (איור 3). בשאר האזורים השיעור עלה מ-40 אחוזים בשנת 2009 ל-46 אחוזים בשנת 2010. שיעור המימוש הכללי בקרב כלל הזכאים עומד ב-2010 על כ-51 אחוזים – שיעור זה תואם את הסטנדרטים של תוכניות מקבילות בעולם בשלבים הראשוניים להפעלתן.⁷

בשנה הראשונה להפעלת החוק היה שיעור המימוש גבוה יחסית, הודות לפעילויות הסברה נרחבות שנערכו

איור ב'-1

המענק השנתי הממוצע לזכאים באזורי שילוב,
לפי קבוצות אוכלוסייה, 2010 עד 2007

ש"ח, במחירים שוטפים

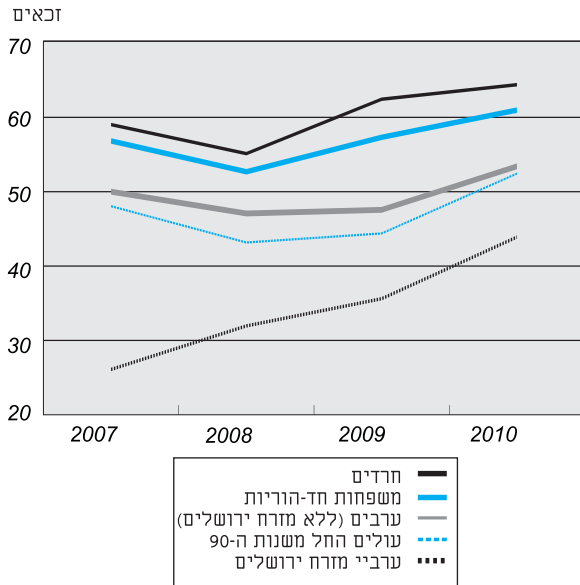

⁶ לעומת זאת, הזכאות של אימהות לילדים עד גיל שנתיים, שהוסדרה לפי חוק הסיוע לאימהות עובדות ("חוק המטפלות"), אינה מוגבלת לפי השתייכות גיאוגרפית. להרחבה בנושא זה ראו: בנק ישראל (2011), "שלוש שנים ליישום חוק מענק הכנסה ("מס הכנסה שלילי" לשעבר)", ההתפתחויות הכלכליות בחודשים האחרונים, מס' 130.

⁷ להרחבה על רמת המיצוי של "מס הכנסה שלילי" בארה"ב ראו: בנק ישראל (2009), "מס הכנסה שלילי: מאזן ביניים מאז הפעלת התוכנית בספטמבר", ההתפתחויות הכלכליות בחודשים האחרונים, מס' 123.

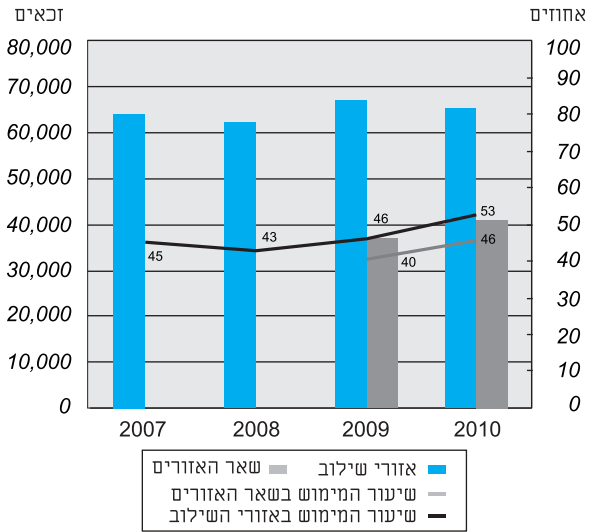
איור ב'-4

שיעורי המימוש לפי קבוצות אוכלוסייה
(באזורי השילוב בלבד), 2007 עד 2010

איור ב'-3

הזכאים למענק הכנסה ושיעור המימוש, לפי אזורים,
2007 עד 2010

סיכוי המימוש של הזכאות מתואם חיובית עם גובה המענק. לפיכך גם סכום המענק הממוצע ששולם בפועל גבוה יותר (בכ-11 אחוזים) ממענק הזכאות הממוצע (איורים 1 ו-5). המענק השנתי הממוצע ששולם עומד על כ-2,800 ש"ח (בשנת הזכאות 2009 - שנת הזכאות המלאה האחרונה שלגביה יש נתונים) שהם כ-7 אחוזים מהשכר השנתי הממוצע של מקבלי המענק. המענק המקסימלי של זכאים עם שלושה ילדים או יותר עומד על כ-12 אחוזים בממוצע מהשכר של הזכאי. הוא אמור לעלות לכ-17 אחוזים עבור נשים עם ילדים, בעקבות יישום המלצות ועדת טרכטנברג. השיעור נמוך יחסית בהשוואה למענק המקסימלי בארה"ב: כ-40 אחוזים מהשכר בקרב הזכאים עם שני ילדים או יותר.

ההבדלים הבין-קבוצתיים בדפוסי המימוש השפיעו על גובהו היחסי של המענק המשולם. המענק הממוצע הגבוה ביותר שולם לערביי מזרח ירושלים (עבור שנת הזכאות 2009). זאת בשל שיעור מימוש נמוך יחסית לשאר קבוצות האוכלוסייה, כאשר רק הזכאים למענק הגבוה מאוד הגישו את התביעה למענק.

תמונה שונה מסתמנת מניתוח המימוש באזורים שבהם החוק יושם רק בשנתיים האחרונות של התקופה הנסקרת,

באותה שנה. בשנה השנייה שיעור המימוש ירד קלות, היות שבשנה זו הצטמצם היקף הפרסום על התוכנית. בין הגורמים המשפיעים ביותר על הסיכויים למימוש הזכאות - מודעות לקיום התוכנית החדשה וגובה המענק⁸. שיעור המימוש המקסימלי נרשם בקרב החרדים, הזכאים לסכום מענק גבוה יחסית בשל מספר ילדיהם, והמודעים היטב לחוק החדש. כבר בשנה הראשונה מימשו את זכאותם כ-59 אחוזים מהחרדים הזכאים באזורי השילוב. בשנה האחרונה נתון זה עלה לכ-64 אחוזים באזורי השילוב, ולכ-78 אחוזים בשאר האזורים (איור 4).

לעומת זאת, בקרב הזכאים ממזרח ירושלים שיעור המימוש היה נמוך מאוד, הן בהשוואה לכלל הזכאים והן בהשוואה לזכאים ערבים אשר מתגוררים באזורים אחרים. רק כ-26 אחוזים מזכאים אלו קיבלו מענק בשנה הראשונה ליישום החוק. עם זאת, במשך השנים עלתה המודעות לחוק ושיעור המממשים גדל עד לכ-44 אחוזים בשנה הרביעית.

⁸ להרחבה על הגורמים המשפיעים על הסיכוי למימוש הזכאות ראו: בנק ישראל (2010:6), "מס הכנסה שלילי - תוצאות השנה הראשונה ליישום החוק", **סדרת מאמרים לדיון**, <http://www.bankisrael.gov.il/deptdata//neumim/neum358h.pdf>.

אחוזים). ערביות זכאיות למענק גבוה מהמוצע (ראו איור 2), אך בפועל הן נהנו ממענק נמוך מזה עקב שיעור המימוש הנמוך יחסית.

ניתוח מימוש הזכאות באזורים החדשים בהם יושם החוק לאחרונה מלמד על הצורך לנהל פעילות הסברה רחבה בשלבים הראשוניים של החלת החוק בפריסה כלל ארצית. זאת במטרה להגביר את יעילות החוק, המותנית בין היתר ברמת המיצוי שלו על ידי אוכלוסיית היעד.

מימון הוראה בחינוך היסודי על ידי הרשויות המקומיות והשפעתו על ההעדפה המתקנת⁹

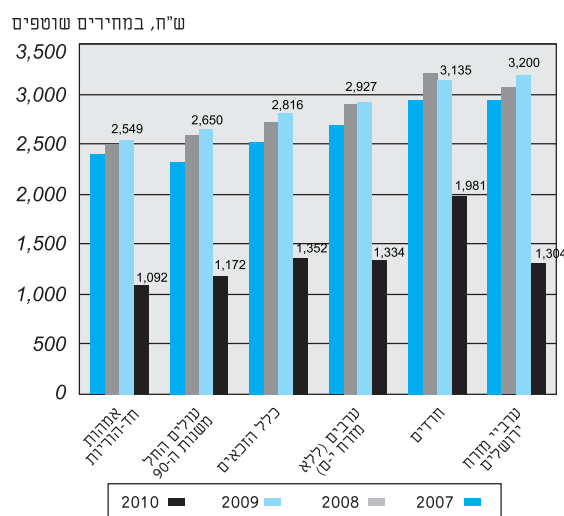
- בשנים 2009–2001 מימנו הרשויות המקומיות ממוצע של 1.5 שעות עבודה שבועיות לכיתה בחינוך היסודי הרשמי הרגיל. מספר זה משקף כ-2.5 אחוזים בלבד מסך השעות וכ-25 אחוזים מהשעות שמקורן אינו במשרד החינוך.
- רשויות מאשכולות חברתיים-כלכליים גבוהים בחינוך העברי תרמו למימון השעות הרבה יותר מרשויות בחינוך הערבי ומרשויות באשכולות נמוכים, שרבות מהן ערביות.
- אם מתמקדים בשעות שמשרד החינוך מממן, אזי היקף ההעדפה המתקנת בחינוך היסודי הממלכתי-עברי, לטובת תלמידים מרקע חברתי-כלכלי חלש לעומת חזק, עומד על כ-32 אחוזים. שיעור זה פוחת לכ-27 אחוזים כאשר מביאים בחשבון שעות במימון הרשויות המקומיות. זאת משום שרשויות מבוססות הקצו לבתי הספר היסודיים הרבה יותר משאבים מרשויות פחות מבוססות; ועל אף העובדה שרשויות מבוססות הנהיגו בתחומיהן מדיניות משמעותית של העדפה מתקנת לטובת בתי ספר שתלמידיהם באים מרקע חברתי-כלכלי חלש לעומת חזק – תוספת של 2-3 שעות שבועיות לכיתה.

השלטון המרכזי מעוניין לצמצם פערים בין אוכלוסיות ואזורים גיאוגרפיים, ועל כן הוא מנהיג לרוב מדיניות של העדפה מתקנת בתקצוב החינוך, לטובת תלמידים מרקע חברתי-כלכלי חלש ומהפריפריה. לעומת זאת, השלטון המקומי מרחיב את הפערים בחינוך, כיוון שרשויות חזקות מבחינה פיסקלית יכולות להקצות למערכת החינוך בתחומיהן הרבה יותר משאבים מהרשויות החלשות,

וללא ליווי של צעדי הסברה משמעותיים, דבר שהתבטא בשיעורי מימוש נמוכים. שיעור המימוש הממוצע בשנת 2010 היה כ-46 אחוזים, אך במרבית קבוצות האוכלוסייה היה מימוש דליל, ושליש בלבד מכלל הזכאיות באזורים אלו (למעט חרדיות) קיבלו את המענק (איור 6). רק בקרב העובדות מהמגזר החרדי היה שיעור מימוש גבוה (כ-78

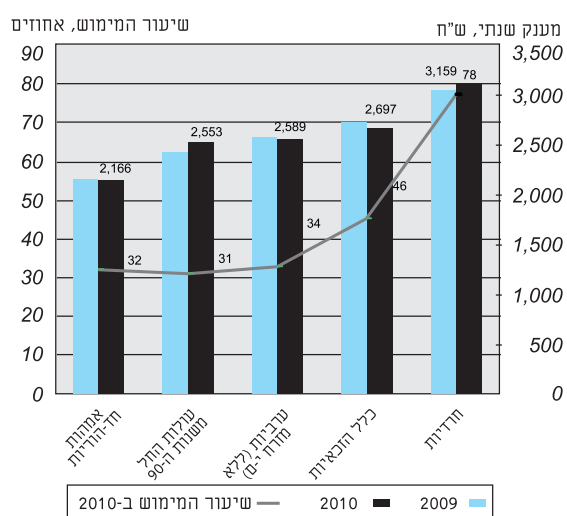
איור ב'-5

המענק השנתי הממוצע ששולם באזורי השילוב, לפי קבוצות אוכלוסייה, 2007 עד 2010

איור ב'-6

המענק השנתי הממוצע ששולם (ללא אזורי שילוב), לפי קבוצות אוכלוסייה, 2007 עד 2010

⁹ מבוסס על מחקר שטרס פורסם מאת נ' בלס, נ' זוסמן ושי צור.

בשנים 2001–2009 מימנו הרשויות המקומיות ממוצע של 1.5 שעות עבודה שבועיות לכיתה בכלל החינוך היסודי הרשמי הרגיל. מספר זה משקף כ-2.5 אחוזים בלבד מסך השעות וכ-25 אחוזים מהשעות שמקורן אינו במשרד החינוך. יש לציין כי בשנים 2000–2008 מימנו הרשויות המקומיות ממוצע של קרוב ל-6 אחוזים מההוצאה הלאומית השוטפת לחינוך יסודי (ללא בלאי)¹³, ובשנת 2008 ההוצאה הסתכמה בכמיליארד ש"ח במחירים שוטפים¹⁴.

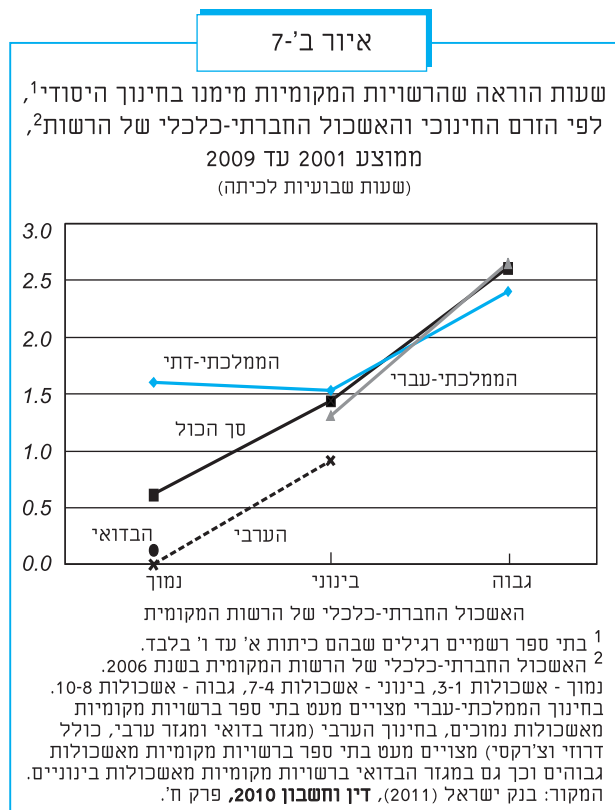
רשויות מקומיות באשכולות חברתיים-כלכליים גבוהים יחסית – שם מצויים בעיקר בתי ספר שתלמידיהם באים מרקע חזק – השתתפו במימון שעות העבודה יותר מרשויות

וממשאבים אלה נהנים תושבי אותן רשויות, המתאפיינים ברובם ברקע חברתי-כלכלי חזק.

תופעה זו הינה חלק מהתגברות מעורבותם של גופים לא-ממשלתיים במימון ובאספקת שירותים, בכללם שירותי חינוך. בפרט, תהליכים כלכליים-חברתיים-פוליטיים הובילו להתגברות התחרות בין הרשויות המקומיות על סל השירותים לתושב, בעיקר על מנת למשוך לתחומיהן אוכלוסיות חזקות, המצטיינות בנכונות וביכולת לממן שירותים איכותיים באמצעות תשלומי ארנונה גבוהים יחסית.

מעט מאוד נכתב על ההוצאה לחינוך של הרשויות המקומיות בישראל ועל התפתחותה לאורך זמן. מפרסומים קודמים¹⁰ התקבל רושם – וזה קנה לו אחיזה בדעת הקהל – שהיקף המשאבים שהרשויות החזקות הקצו למערכת החינוך הפך את הקערה על פיה וביטל את מדיניות ההעדפה המתקנת של משרד החינוך. ואולם כפי שנראה בהמשך, אלה אינם פני הדברים, לפחות ביחס לשעות עבודה של כוחות ההוראה בחינוך היסודי.

הטקסט מתאר את היקף המקורות העצמאיים שהרשויות המקומיות מקצות לשעות עבודה של כוחות ההוראה¹¹. הוא מתמקד בבתי ספר יסודיים רשמיים (כלומר ללא חרדים) רגילים (כלומר ללא חינוך מיוחד), בעיקר בחינוך הממלכתי העברי, בשנות הלימודים 2000/2001 (תשס"א) עד 2008/2009 (תשס"ט). והוא מסתמך על "בקרת התקן", הכוללת מדגם של כחמישית מבתי הספר ונערכת עבור משרד החינוך¹².

¹³ 2008 היא השנה האחרונה שעבורה התפרסמו נתונים על ההוצאה הלאומית לחינוך לפי מגזר מממן ודרג חינוך. הוצאותיהן של הרשויות המקומיות כוללות בין השאר שכר של כוחות העזר ושל עובדי מינהל החינוך, קניות וכדומה, ואלה אינם מהווים חלק משעות העבודה של כוחות ההוראה שאליהן מתייחס הטקסט.

¹⁴ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2011), "ההוצאה הלאומית לחינוך 1962–2009", פרסום מס' 1447, ירושלים; הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2012), "ההוצאה הלאומית לחינוך 2008–2011", הודעה לעיתונות 226/2012, ירושלים.

¹⁰ ראו, למשל, א' בן בסט ומ' דהן (עורכים) (2009), **הכלכלה הפוליטית של הרשויות המקומיות**, המכון הישראלי לדמוקרטיה, ירושלים. הניתוח שם, כמו גם במקומות אחרים, מבוסס על הדוחות הכספיים של הרשויות המקומיות. אך רמת הפירוט הנמוכה בדוחות אלה מקשה מאוד על הבדיקה ופוגעת במהימנותה.

¹¹ לא כולל כוחות עזר (מזכירות, שרתים וכדומה). הטקסט אינו עוסק גם בהוצאות על פעילויות מחוץ לתוכנית הלימודים, על רכש, על בינוי וכיוצא באלה. אך דבר זה אינו מציב קושי משמעותי הואיל ושעות ההוראה הן לב ליבו של החינוך, והוצאות השכר הן חלק הארי מסך ההוצאה לחינוך.

¹² להסברים על "בקרת התקן" ראו: נ' בלס, נ' זוסמן ושי' צור (2010), "תקצוב החינוך היסודי 2001–2009", בנק ישראל, חטיבת המחקר, **סדרת מאמרים לדיון** 2010.18, ירושלים.

לוח 1. שעות עבודה של כוחות הוראה בבתי ספר יסודיים¹, לפי מקור המימון, הרקע החברתי-כלכלי של התלמידים² והזרם החינוכי, ממוצע 2009-2001 (שעות שבועיות לכיתה)

מקור המימון	הרקע החברתי-כלכלי של התלמידים									סה"כ		
	סה"כ			חינוך עברי			ממלכתי-עברי			ממלכתי דתי		
	חלש	בינוני	חזק	חלש	בינוני	חזק	חלש	בינוני	חזק	חלש	בינוני	חזק
רשויות מקומיות	0.7	1.7	2.4	0.9	1.9	2.4	1.4	2.1	2.9	0.4	0.5	
עמותות	2.9	3.3	2.2	4.5	3.8	2	4.3	4	2.9	1.5	1	
הורים	0	0.6	1.9	0	0.5	1.9	0.1	1.1	1.9	0	0	
משרד החינוך	54.7	51.4	43.5	56.2	48.7	42.5	72.2	60.1	49.9	47.2	46.8	
סה"כ	58.4	57.1	50	61.6	54.7	48.8	78	67.4	57.7	49.1	48.3	

המקור: "אידע – ניהול וייעוץ כלכלי בע"מ" ועיבודי בנק ישראל.
(1) בתי ספר יסודיים רשמיים רגילים שבהם כיתות א' עד ו' בלבד.

במימון שעות עבודה של כוחות ההוראה היא תוצאה של המתאמים החיוביים בין חוסנה הכלכלי של הרשות, הרקע החברתי-כלכלי של התלמידים בתחומה והיקף המקורות שהיא מקצה לחינוך.

רגרסיביות זו מתקיימת אף על פי שרשויות מקומיות באשכולות גבוהים מקיימות בתחומיהן מדיניות העדפה מתקנת, לטובת בתי ספר בחינוך הממלכתי-עברי שתלמידיהם באים מרקע חברתי-כלכלי בינוני לעומת חזק (איור ב'-8). אמידות מלמדות שכל יחידה אחת במדד הטיפוח של בית הספר (בסולם מ-1 עד 10, כאשר 10 הוא בית הספר מהרקע החלש ביותר) מביאה בממוצע לתוספת של 0.2-0.3 שעות שבועיות לכיתה.

יצוין כי במהלך התקופה הנחקרת לא חלו שינויים של ממש בהיקף השעות שהרשויות המקומיות הקצו לבתי הספר הממלכתיים-עבריים, לפי הרקע החברתי-כלכלי של התלמידים ו/או הרשות המקומית.

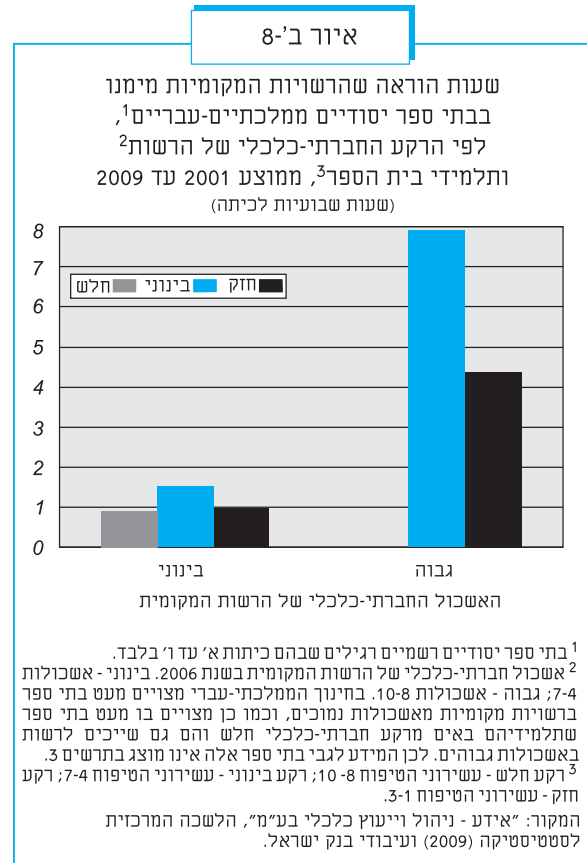
מדדנו את אי השוויון שהרשויות המקומיות יוצרות כשהן מממנות שעות הוראה בחינוך היסודי הממלכתי-עברי הרשמי הרגיל. לשם כך השתמשנו במדד גיני, שערכיו נעים בין 0 (שוויון מלא, כל הכיתות מקבלות אותו מספר שעות) ל-1 (אי-שוויון מוחלט, כיתה אחת מקבלת את כל השעות והיתר אינן מקבלות דבר). מצאנו כי ערך המדד עומד על 0.744, והוא נחשב לערך גבוה מאוד.

באשכולות נמוכים (איור ב'-7 ולוח 1). הרשויות הערביות, שרבות מהן עניות, כמעט לא השתתפו במימון השעות¹⁵.

בחינוך הממלכתי-עברי מימנו הרשויות המקומיות כ-2 שעות לכיתה, שהן כ-3.6 אחוזים מסך השעות שרובן המכריע מומן על ידי משרד החינוך, וכ-32 אחוזים מהשעות שלא מומנו על ידי משרד החינוך. רשויות חזקות מימנו יותר שעות מרשויות חלשות. טענה זו תקפה במונחים מוחלטים – אמידות מלמדות שתוספת של יחידה אשכול אחת (בסולם מ-1 עד 10) מלווה בעלייה ממוצעת של כ-0.7 שעות שבועיות לכיתה – והיא תקפה גם במונחים יחסיים, כשיעור מסך השעות שעמדו לרשות הכיתה (כ-10 אחוזים ברשויות חזקות לעומת כ-2 אחוזים ברשויות חלשות). תופעה זו באה לידי ביטוי גם כאשר משווים בתי ספר מאותו רקע חברתי-כלכלי ברשויות מקומיות שונות.

אם אפוא מתמקדים בשעות שמשרד החינוך מממן, היקף ההעדפה המתקנת, לטובת תלמידים מרקע חלש לעומת חזק, עומד על כ-32 אחוזים. היקף זה יורד לכ-27 אחוזים כאשר מביאים בחשבון גם את הקצאת השעות של הרשויות המקומיות. הרגרסיביות של הרשויות המקומיות

¹⁵ ניתוח של הפערים בהיקף המקורות שאינם מגיעים מהרשויות המקומיות, לפי זרמי החינוך והרקע החברתי-כלכלי של התלמידים, ניתן למצוא אצל בלס ואחרים (2010) ובנק ישראל (2011).

אם מפרקים את אותו מדד גייני לאי-שוויון בין רשויות ולא-שוויון בתוך רשויות¹⁶, מוצאים שכ-95 אחוזים מאי השוויון מתקיימים בין הרשויות. משמעות הדבר היא שההבדלים הרגרסיביים בין רשויות בהקצאת שעות ההוראה הם גדולים יחסית, בעוד שהפערים הפרוגרסיביים (תוצאה של העדפה מתקנת) בהקצאה בין בתי הספר באותה רשות הם קטנים יחסית.

לסיכום, הרשויות המקומיות צמצמו את היקף ההעדפה המתקנת בהקצאת המשאבים לחינוך. זאת משום שהרשויות החזקות העמידו לרשות בתי ספר יסודיים ממלכתיים עבריים בתחומיהן הרבה יותר משאבים מרשויות מקומיות חלשות, ומשום שמדיניות ההעדפה המתקנת בתחומיהן מוגבלת. עם זאת, היקף המשאבים שהרשויות החזקות הקצו לא היה גדול דיו כדי להפוך על פיה את מדיניות ההעדפה המתקנת של משרד החינוך.

¹⁶ להסברים על אופן הפירוק ראו:

R. Lerman and S. Yitzhaki (1984), "A Note on the Calculation and Interpretation of the Gini Index", *Economics Letters*, Vol. 15, No. 3-4, pp. 363-368.

לוח אירועים
מאי עד אוגוסט 2012

חודש	יום	האירוע	פירוט
מאי 2012	1	הבלו על הדלק עלה ב-10 אגורות לליטר בנזין.	העלייה באה לאחר מספר חודשים שבהם הורידו את הבלו בכדי למתן את עליית מחירי הדלקים. עם עליית הבלו ירד מחירו של ליטר בנזין 95 אוקטן ב-14 אגורות בחודש מאי.
	8	ראש הממשלה וראש האופוזיציה חתמו על הסכם להקמת ממשלת אחדות לאומית.	לאור חששות מהקדמת הבחירות הצטרפה מפלגת "קדימה" לממשלה, ובכך עלה מספר חברי הכנסת בקואליציה ל-94. על פי עיקרי ההסכם מונה ראש מפלגת "קדימה" לשר ללא תיק ולמשנה לרה"מ.
	8	חברת דירוג האשראי מודייס הורידה את תחזית הדירוג לענף הבנקאות הישראלי מ"יציב" ל"שלילי".	החברה ציינה כי הירידה בתחזית משקפת בעיקר את ההאטה הצפויה בצמיחת המשק הישראלי בשל פגיעה ביצוא לאירופה ובשל אתגרים בטחוניים כלכליים הנובעים מהמתחים הגיאו-פוליטיים.
	15	שוק סליקת כרטיסי האשראי נפתח לתחרות.	לראשונה החוק מאפשר לכל חברות הסליקה הפועלות בענף לבצע שירותי סליקה לכרטיסי "ישראכרט". כרטיסים אלה מהווים כ-17% משוק כרטיסי האשראי, ולפני כן הם יכלו לקבל שירותי סליקה מחברת "ישראכרט" בלבד.
	21	המפקח על הבנקים דורש מהבנקים להיערך לאפשרות שהבנק יתנהל ללא גרעין שליטה.	
	23	משרד האוצר אישר כרית ביטחון בסך 2.5 מיליארדי ש"ח לקרנות הפנסיה הוותיקות שאינן כלולות בהסדר.	בכדי למנוע פגיעה בזכויות העמיתים, גיל הפרישה יידחה באופן הדרגתי: לגברים הוא יידחה מגיל 65 ל-67 ולנשים – מגיל 60 ל-62. בנוסף אישר המפקח על הביטוח הגדלה של רף ההשקעה במניות ובאג"ח, מ-10% ל-22%.
	28	ריבית בנק ישראל לחודש יוני הושארה ללא שינוי, ברמה של 2.5%.	
יוני	1	מרווח השיווק על ליטר בנזין עלה ב-5 אגורות, על רקע ירידה במחירי הדלק בעולם.	לאחר שמרווח השיווק של תחנות הדלק הופחת באוגוסט 2011, בכדי לצמצם את עליית מחירי הדלק עבור הצרכן, משרד האנרגיה והתשתיות העלה את מרווח השיווק. עם זאת הופחתה עמלת התדלוק בשירות מלא, מ-21 אגורות ל-16 אגורות.

1	בעקבות רפורמה בשוק התקשורת הסלולרית החלו החברות להציע חבילות של תקשורת ללא הגבלה במחירים נמוכים.	לאחר פתיחת השוק למפעילות סלולריות וירטואליות, אשר פועלות על תשתיות של החברות הקיימות, נכנסו לשוק מספר חברות שהביאו לירידה חדה במחירי התקשורת הסלולרית.
4	החברה הממשלתית "רפאל" העבירה למדינה דיווידנד בסך 316.4 מיליון ש"ח.	על פי המדיניות של רשות החברות הממשלתיות העבירה "רפאל" סכום שעומד על מחצית מהרווחים לשנת 2010.
7	הוועדה להגברת התחרות במערכת הבנקאית הגישה את מסקנותיה.	בין היתר המליצה הוועדה (1) לחייב את הבנקים ליידע את הלקוחות על העמלות שהם משלמים בפועל ועל המידע שאסף הבנק על הלקוח, (2) לבטל את דמי המשמרת בגין השקעה במק"מ ו-3) לתת הקלות ברגולציה על בנק אינטרנטי.
7	ריבית הבנק המרכזי בסין ירדה לראשונה מאז משבר האשראי בשנת 2008.	הבנק המרכזי בסין הוריד את הריבית ב-0.25%, לרמה של 3.25%.
9	שרי האוצר של גוש האירו החליטו להלוות לספרד עד 100 מיליארדי אירו, בכדי למנוע את קריסת המערכת הפיננסית בספרד.	ההחלטה התקבלה לאחר שקרן המטבע פרסמה דוח שקבע כי בעקבות משבר בשוק הנדל"ן בספרד, ובעקבות מתן אשראי לחברות ביוון, בפורטוגל ובאירלנד, ישנו חשש כבד ליציבות הבנקים הספרדיים.
10	רשות האוכלוסין וההגירה במשרד הפנים החלה במבצע "חוזרים הביתה", מבצע להטסת שוהים בלתי חוקיים מדרום סודן חזרה למולדתם.	במסגרת המבצע יקבל כל אדם כרטיס טיסה וסיוע כספי בסך אלף אירו. על פי נתוני רשות האוכלוסין וההגירה, בחודש מאי נרשמו 2,031 מסתננים מגבול מצריים, רובם מאריתריאה.
18	בחירות ביוון. המפלגה המובילה תומכת בהישארות יוון בגוש האירו.	
22	סוכנות דירוג האשראי מודייס הודיעה על הורדת הדירוג של 15 בנקים גדולים ברחבי העולם.	הורדת דירוג האשראי משקפת את סיכוני ההפסדים שהבנקים ניצבים בפניהם על רקע המצב הכלכלי העולמי. רוב הבנקים ירדו בדירוג בשתי דרגות, וביניהם הבנקים המובילים: רויאל בנק אוף קנדה, סיטי, גולדמן סאקס, גיי. פי. מורגן צ'ייס ודויטשה בנק.
24	הממשלה אישרה הנהגת תקציב דו שנתי במתכונת קבועה.	הצעת שר האוצר, שאושרה באופן עקרוני, כוללת שני מצבים שבהם יונהג תקציב חד שנתי, בכפוף לאישור הכנסת: קיום בחירות לפני תום שנת התקציב הראשונה ומצב כלכלי חריג. ההצעה קובעת כי שרי האוצר והמשפטים יכינו בתוך 45 ימים תזכיר חוק שיתקן את חוק יסודות התקציב ואת חוק יסוד הכנסת.

25	ריבית בנק ישראל לחודש יולי הורדה ב-0.25% לרמה של 2.25%.	בהחלטה פורסם כי הפחתת הריבית תתרום לחיזוק יכולתו של המשק להתמודד עם השלכות שליליות אפשריות של המשק העולמי על המשק הישראלי.
27	הבנק הבריטי "ברקליס" נקנס ב-452 מיליון דולר בעקבות זיוף ריבית הליבור.	הפרשה החלה אחרי שהרשויות בארה"ב ובאנגליה חשפו כי בין השנים 2005–2008 דיווח בנק ברקליס על שערי ריבית מזויפים. מנהל הבנק התפטר לאחר מספר ימים, ומוסדות פיננסיים נוספים נחקרו בקשר לזיוף שער הליבור.
29	בפסגת מנהיגי אירופה בבריסל הוחלט על הקמה של מנגנון פיקוח אחיד על הבנקים בגוש האירו.	בנוסף הוחלט על מנגנון תמריצים מיידי בהיקף של 120 מיליארדי אירו למדינות עתירות חוב, והוסכם כי כספי החילוץ עבור בנקים יועברו ישירות מקרנות החילוץ, ולא דרך רכישת חוב ממשלתי. בורסות אירופה הגיבו בעליות חדות.
יולי	1 ועדת השרים להצטיידות, בראשות ראש הממשלה, אישרה עסקת חליפין ביטחונית עם איטליה בהיקף של כ-4 מיליארדי ש"ח.	במסגרת העסקה ירכוש משרד הביטחון כ-30 מטוסי אימון מתוצרת איטליה עבור חיל האוויר הישראלי. כנגד זאת ממשלת איטליה תבצע רכש גומלין מהתעשיות הביטחוניות בישראל.
1	הממשלה אישרה להעלות את יעד הגירעון בשנת 2013 מ-1.5% שהיו קבועים בחוק ל-3%.	על פי המתווה החדש ירד יעד הגירעון כל שנה, ויגיע עד לרמה של 1.5% בשנת 2019 ואילך. ראש הממשלה ושר האוצר הודיעו שבכדי לשמור על היעד יהיה צורך בהעלאת המיסים ובהקטנת התקציב.
4	משרד האוצר הקים לענף הנדל"ן קרן להחזר מע"מ בגין ערבויות חוק המכר, בסכום של כ-6 מיליארדי ש"ח.	זאת בכדי לאפשר למערכת הבנקאית להגדיל את האשראי לענף הבנייה ולהסיר חסמי אשראי.
5	הבנק המרכזי של אירופה, ה-ECB, הוריד את ריבית גוש האירו ב-0.25%, לרמה של 0.75%.	
10	הכנסת קיבלה את "חוק התספורות".	החוק קובע בעיקר כי בכל הסדר חוב שכולל תספורת או שינוי מהותי בתנאי פירעון האג"ח, בית המשפט ימנה מפקח אשר יבטיח הגנה על אינטרס הציבור.
11	שר האוצר חתם על צו להפחתת מכסים ומיסי יבוא על מאות מוצרי צריכה.	בין היתר הופחתו מכסים על מוצרי מזון אשר היו חסם יבוא. ההפחתה תהיה הדרגתית ותשתרע על פני ארבע שנים.
14	מפגין הצית עצמו במהלך הפגנות למען צדק חברתי.	ההפגנות, המשך למחאה מהקיץ שעבר, היו חריפות יותר וכללו מספר קטן יותר של מפגינים. המפגין שהצית עצמו השאיר מכתב ובו פירט את המצוקה שנקלע אליה ואת טענותיו כלפי בית המשפט, הביטוח הלאומי והממשלה.

16	הצוות לבחינה של הגברת התחרותיות במערכת הבנקאית סיים את שלב הביניים של גיבוש המלצותיו.	ההמלצות העיקריות של הצוות הן: ניתוב חלק מכספי החיסכון ארוך הטווח של הציבור להגדלת היצע האשראי למשקי הבית ולעסקים הקטנים; עידוד הקמה של בנק אינטרנטי; פרסום שיעורי הריביות בפועל על אשראי ופיקדונות והגברת נגישות המידע לצורך השוואה; העברת המידע על אודות הלקוח לידי (תעודת זהות בנקאית), לרבות מידע על אודות הדירוג שלו בבנק שבו מתנהל חשבונו; שכלול המידע על אודות לווים, שיאפשר ללשכות האשראי לפתח מודל דירוג למשקי הבית ולעסקים הקטנים ולשתף את כלל המלווים במידע זה; יצירת חלופה אפקטיבית לחיסכון לטווח קצר של הציבור באמצעות ביטול עמלת ניהול מק"מ (מלווה קצר מועד) וקרנות כספיות; הטלת פיקוח על מספר עמלות, ובכלל זה עמלות לעניין מידע, פעולות בני"ע ועמלות לעסקים קטנים.
17	סיעת קדימה פרשה מהממשלה ובכך ירד מספר חברי הקואליציה ל-66.	
23	ריבית בנק ישראל לחודש אוגוסט 2012 הושארה ללא שינוי ברמה של 2.25%.	
26	כחלק מההיערכות לתקציב 2013 עלה מס הקנייה על סיגריה, סיגרים ובירה.	הוטלה תוספת מס של כ-2.5 ש"ח לחפיסת סיגריות ושל כ-2 ש"ח לליטר בירה, וזו צפויה להכניס לקופת המדינה כ-1.04 מיליארדי ש"ח. ראש הממשלה ושר האוצר פרסמו שבכדי לעמוד בתקציב 2013 יהיה צורך בקיצוצים ובהעלאת מסים נוספת.
30	הממשלה החליטה על שורת צעדים שנועדו לצמצם את הגירעון ולהתמודד עם השלכות המשבר העולמי על המשק הישראלי	עיקר הצעדים כוללים העלאה של מס ההכנסה ב-1%, קביעת מס יסף בגובה 2%, העלאת מס מעסיקים ומע"מ וקיצוץ רוחבי בתקציבי משרדי הממשלה.
31	נחתם הסכם להידוק הקשר הכלכלי בין ממשלת ישראל לממשלה הפלסטינאית.	ההסכם נועד להעמיק את הסחר בין ישראל לרשות הפלסטינאית, והוא כולל בעיקר שיתוף פעולה במלחמה בהברחות, הסדרי מס ותיאום בין רשויות המסים וייעול מעבר סחורות ודלקים.
1	במסגרת הרפורמה במס עלה המע"מ על הדלק ב-6 אגורות לליטר בנזין.	מחיר הדלק עלה ב-5.91%, בעיקר בשל התייקרות הדלק בעולם והשינוי בשער החליפין.

6	הכנסת אישרה את תיקון החוק לצמצום הגירעון ולשינוי נטל המס. הסעיפים העיקריים בחוק הם: העלאת מס הכנסה בשיעור של 1% למדרגות המס שבין 14,000 ל-40,230 ש"ח, והטלת מס יסף בשיעור 2% על מכירת דירה בשווי 4 מיליון ש"ח ומעלה, החל מינואר 2013.
6	משרד האוצר אישר לרכבת ישראל לקבל מקרן המע"מ של החברה הלוואה בסך חצי מיליארד ש"ח. זאת לאחר שרכבת ישראל התקשתה לשלם לספקים ולהחזיר הלוואות לבנקים.
7	שר האוצר ויו"ר ועדת הכספים הודיעו כי בחודש ספטמבר יעלה שיעור המע"מ ב-1%.
8	הממשלה הגדילה את מתן האשראי לענף הבניין בכ-3 מיליארדי ש"ח כל שנה במהלך השנים 2013—2015. הקבינט החברתי-כלכלי אישר את הצעת שר האוצר. המהלך יכלול הקמת קרן להחזר מע"מ בגין ערבויות חוק המכר, והוא יאפשר למערכת הבנקאית להגדיל את האשראי לענף הבניין.
9	הבנק המרכזי של אירופה (ECB) הוריד את התחזית לצמיחת גוש היורו לשנת 2013. תחזית הצמיחה ירדה מרמת צמיחה של 1% לרמה של 0.6%. בדוח נכתב כי הסיכונים סביב התחזית הכלכלית לגוש היורו ממשיכים להיות חמורים, והם קשורים בעיקר למתחים בשווקים הפיננסיים בגוש ולהתפשטותם לכלכלה הריאלית שלו.
21	המפקח על הבנקים פרסם את טיוטת הדוח בתחום עמלות הבנקים. עיקריתוכנו של התיקון מתייחסים לביטול העמלות על: כרטיס מידע; כרטיס משיכת מזומן; טיפול באשראי ובבטחונות (העלאת הפטור לתקרה של 100,000 ₪); שינוי מועד חיוב בכרטיס אשראי; דמי ניהול לעסק קטן; דמי ניהול בגין מק"מ וקרנות כספיות. בנוסף מתייחס התיקון לביטול עמלות מינימום בגין ניהול פיקדון ני"ע וקביעת עמלת מקסימום לקנייה של ני"ע ולמכירתם.
27	ריבית בנק ישראל לחודש ספטמבר 2012 הושארה ללא שינוי ברמה של 2.25%.
1	שיעור המע"מ עלה מ-16% ל-17%.
1	חברת האחזקות אי.די.בי נאלצה לפרסם הערת "עסק חי" בדוחותיה הכספיים לאחר שהפסידה 1.27 מיליארדי ש"ח ברבעון השני של 2012. בעקבות כך חברת הדירוג s&p מעלות הורידה את דירוג האשראי של אי.די.בי ב-7 דרגות ל-CCC עם תחזית שלילית.